

**Akten
van de
Algemene Raad**

**91^e jaargang * mei – augustus 2010
Nr. 407**

Uitgave S.D.B. – 2010
Direzione Generale Opere Don Bosco
Via della Pisana 1111
Casella Postale 18333
00163 Roma

Vertaling : **Gaston De Neve**
Correctie : **Adriaan De Cooman**
Vormgeving : **Jos Biesmans**

2 *Akten 407

***Hij voelde medelijden met hen,
want zij waren
als schapen zonder herder,
en Hij begon
hen uitvoerig te onderrichten”
(Mc 6, 34)***

DE SALESIAANSE JEUGDPASTORAAL

Pascual Chávez V

Inhoud

1. HET PARKOERS VAN DE CONGREGATIE BIJ DE UITWERKING VAN DE SALESIAANSE JEUGDPASTORAAL NA HET TWEEDE VATICAAANS CONCILIE

1.1 Een lang parkoers

- 1.1.1 *De eerste stappen: van het 19de AK (1965) tot het 21ste AK(1978)*
- 1.1.2 *De uitwerking van de richtlijnen van het 21ste AK gepromoot door het dicasterie (1978-1990)*
- 1.1.3 *De Algemene Kapittels: 23ste AK (1990) en 24ste AK (1996)*

1.2 De grote doelstellingen van dit parkoers

- 1.2.1 *Een steeds grondiger perceptie van de nieuwe situatie van de jongeren*
- 1.2.2 *Een poging tot herformuleren van de traditionele pedagogische en pastorale inhouden en modaliteiten*
- 1.2.3 *Uitbreiding van het actieveld als antwoord op de nieuwe situatie*
- 1.2.4 *Hernieuwing van de animatie- en beheersstructuren in de congregatie en in de provincies*
- 1.2.5 *Het brandpunt van onze aandacht: de kwaliteit van de pedagogisch pastorale actie*

2. DE HUIDIGE SITUATIE

2.1 Het kennen en assimileren van het pastoraal model

2.2 Een systematischer contact tussen de dicasteries en de provinciale ploegen van de jeugdpastoraal

2.3 Enkele aspecten van de pastorale vernieuwing

3. DE DIVERSE SECTOREN VAN DE SALESIAANSE JEUGD-PASTORAAL

- 3.1 De Oratorio's en de jeugdcentra**
- 3.2 De aan de salesianen toevertrouwde parochie**
- 3.3 De school en de wereld van de formele opvoeding**
- 3.4 De beroepsopleiding en de voorbereiding op het werk**
- 3.5 De universitaire wereld: het door de IUS (salesiaanse universitaire instituten) en andere vormen van universitaire aanwezigheid afgelegde parkoers**
- 3.6 De aandacht voor de gemarginaliseerde jeugd**
- 3.7 Andere aanwezigheden en kleinere jeugddiensten**

4. TOEKOMSTPERSPECTIEVEN VOOR DE SALESIAANSE JEUGDPASTORAAL

- 4.1 De inspanning voortzetten van het assimileren en in praktijk brengen van het model van de salesiaanse jeugdpastoraal**
- 4.2 Een evangelisatiepastoraal die duidelijk gericht is op het verkondigen**
- 4.3 De roepingendimensie uitdiepen en versterken in elk pastorale aanbod**
- 4.4 Een bijzondere aandacht voor de armere en de risicjongeren als kenmerk van elke salesiaanse aanwezigheid en werk**
- 4.5 Onze aanwezigheden opnieuw omschrijven om ze betekenisvoller te maken, d.w.z. "nieuwe aanwezigheden"**
- 4.6 Een pastorale animatie die steeds beter verbonden en gecoördineerd is tussen de diverse dicasteries, in het bijzonder de dicasteries van de salesiaanse zending: jeugdpastoraal, sociale communicatie en missies**

BESLUIT

Rome, 25 april 2010.
Zondag van de Goede Herder

Beste medebroeders,

Ik kom hier bij jullie terug met wensen voor een genadevolle tijd in het licht van de verrijzenis van de Heer Jezus, die door zijn paasmysterie de geschiedenis volop vreugde en hoop gegeven heeft. Daarvan zijn wij de getuigen. Dat is onze roeping en zending: "op stap gaan met de jongeren om ze bij de verrezen Christus te brengen, opdat zij uitgroeien tot nieuwe mensen door in Hem en in het evangelie de diepste zin van hun bestaan te ontdekken" (C 34).

In het laatste nummer van de AAR (406) heb ik jullie de jaarspreuk voor 2010 aangeboden. Kort daarna heb ik jullie opnieuw geschreven om een beroep te doen op de broederlijke solidariteit voor onze medebroeders in Haïti. Na mijn bezoek aan dat beproefde volk heb ik me opnieuw tot jullie gewend om mijn ervaring en mijn inschatting van de situatie mee te delen en aan allen het heropbouwproject te laten kennen. Ik hernieuw de uitdrukking van dankbaarheid voor het edelmoedige antwoord van alle provincies en voor de talrijke initiatieven van de huizen en de werken om de pedagogische gemeenschappen te betrekken bij de inzet tot het geven van een gezicht aan de Voorzienigheid zodat het Haïtiaanse volk geholpen wordt om uit de ruïnes op te staan en nieuwe mannen en vrouwen aan te brengen.

Natuurlijk zijn er in de congregatie andere belangrijke en betekenisvolle gebeurtenissen geweest zoals de een-

making van de provincies van Argentinië op 31 januari 2010, maar daar wil ik niet bij stilstaan, ook omdat via ANS steeds meer informatie iedereen tijdig bereikt.

Ik ga echter onmiddellijk over tot de presentatie van deze brief. Literair gezien is die erg verschillend van de drie voorgaande (die over de 150ste verjaardag van de stichting van de congregatie (AAR 404), die voor het eeuwfeest van het afsterven van don Rua (AAR 405) en die voor de jaarspreuk over de evangelisatie (AAR 406), maar hij is even belangrijk of misschien nog belangrijker. In de eerste plaats heeft dat te maken met onze zending die, zoals artikel 3 van de constituties zegt: "Aan heel ons bestaan zijn concrete kleur geeft, de taak omschrijft die we in de Kerk vervullen en de plaats bepaalt die we onder de religieuze families innemen". Maar vooral, omdat wij gehoorzaamend aan de eis van het 26ste AK een herdenken van onze pastoraal aan het uitwerken zijn.

Ik denk dat de reflectie die men in de UPS, in andere studiecentra van de congregatie en in de provincies aan het doen is een referentiepunt zal vinden in mijn presentatie van de salesiaanse jeugdpastoraal Inderdaad, in deze brief breng ik samen wat er in de congregatie gedaan wordt en hoe de salesiaanse jeugdpastoraal zou moeten uitgewerkt worden. Maar ik zou willen helpen om het waarom te begrijpen.

Het Bijbelcitaat dat ik uitgekozen heb om deze brief in te leiden lijkt me heel verduidelijkend. In tegenstelling tot de gekende passage van hoofdstuk 10 in het Johannesevangelie, waar Jezus zichzelf voorstelt als de Goede Herder, hebben we in de tekst van Marcus 6,30-34 een concrete manifestatie van de pastorale geest, het hart en de handen van Christus.

Bij het zien van de grote massa die op Hem wacht, zegt de evangelist dat Jezus "medelijden voelde voor hen, omdat zij als schapen zonder herder waren, en dat hij hen uitvoerig begon te onderrichten".

En zijn emotie als goede herder drukt zich allereerst uit in het "uitvoerig onderrichten" en pas daarna in het ver-

menigvuldigen van het brood en het voeden van die menigte.

Dat betekent dat voor Jezus de eerste reactie van het pastorale medelijden de evangelisatie is, die nochtans niet te scheiden is van het bevredigen ook van de primaire behoeften van de mensen, zoals het eten.

Ik tracht een duidelijke en coherente visie te brengen van de huidige toestand van de salesiaanse jeugdpastoraal. Van meet af aan zeg ik jullie dat deze tekst een studieobject zou moeten zijn voor de provinciaals, de provinciale raden, de directeurs en de medebroeders in vorming. Ik heb de indruk dat het pastorale model van de congregatie niet voldoende gekend is, en nog minder aanvaard, zelfs in de meer dynamische provincies en bij de ijverigste pastorale werkers. Ik ben ervan overtuigd dat in de congregatie een authentieke 'culturele revolutie' op het getouw moet gezet worden die tegelijk een echte 'terugkeer' tot de jongeren zou zijn. Ik wens dus dat de presentatie van onze salesiaanse jeugdpastoraal gelezen wordt met de blik van Jezus die ons leert te kijken naar wat zelfs diegenen niet zien die naar Hem kijken, dat wil zeggen, het in de steek gelaten worden, het gebrek aan gidsen, met wie de jongeren vandaag moeten leven. Zo zal onze pedagogisch pastorale actie godservaring worden, manifestatie dat "God liefde is".

1. HET PARKOERS VAN DE CONGREGATIE IN DE UITWERKING VAN DE SALESIAANSE JEUGDPASTORAAL NA VATICANUM II

De salesiaanse pedagogiek en catechetiek werd gestructureerd volgens het oratoriomodel van Valdocco waar, om in de behoeften van de jongeren te voorzien, de volgende dingen tot ontwikkeling kwamen: een huis om jongeren zonder familie of van hun familie verwijderd op te vangen, beroepsscholen om een beroep aan te leren, en een school voor de leerlingen die literaire of wetenschappelijke studies aan konden.

De animatie van die werken werd aan enkele personen toevertrouwd die de kern vormden van een gemeenschap: de directeur, centrum van eenheid en gids van de gemeenschap bij haar pedagogisch pastorale inzet; de prefect, eerste medewerker van de directeur en verantwoordelijk voor de administratie; de studiemeester, verantwoordelijk voor de tucht en het academische en organisatorische aspect; de catechist, die het religieuze aspect, de catechetische vorming, de groepen animeerde. Dat model bepaalde de ontwikkeling van de pedagogische werken van de congregatie en werd in de Constituties en Algemeen Reglement vastgelegd tot het jaar 1872.

In de laatste 50 jaar liet zich de behoefte voelen om het model aan te passen aan de nieuwe sociale situatie. Zo begon een parkoers van opnieuw bedenken en hernieuwen van de pedagogische en pastorale praktijk, wat ons tot het huidige pastorale model gebracht heeft.

1.1 Een lang parkoers

1.1.1 De eerste stappen: van het 19de AK(1965) tot het 21ste AK (1978)

Het 19de AK betekende de eerste fase van communautaire bewustwording in de congregatie met betrekking tot de verandering die aan de gang was op het gebied van de jeugd en tot de noodzaak om de traditionele pedagogisch pastorale praktijk te herwerken. Het begon met enkele partiële retoucheringen, maar men probeerde vooral een eerste hernieuwing van de centrale animatie- en beheersstructuren om die beter aan te passen aan de nieuwe situatie, maar trouw blijvend aan de originele aanzet.⁽¹⁾

Tot op dat ogenblik waren de animatie- en beheersstructuren van de congregatie gestructureerd volgens de voornaamste activiteitssectoren: een raadslid van de hoofdraad belast met de scholen, een andere met de professionele vorming, de catechist die de animatie coördineerde van de godsdienstige aspecten en van de

christelijke vorming... Het 19de AK aanvaardde, ad experimentum tot aan het volgende algemeen kapittel, een structuur van mondiale animatie die een meer unitaire visie liet zien van de salesiaanse pastoraal door het benoemen van een raadslid voor de jeugdpastoraal die de verantwoordelijkheid op zich nam voor de animatie van alle sectoren van de salesiaanse pastoraal in de verschillende werken.⁽²⁾ Daarmee in overeenstemming werden op provinciaal niveau provinciale afgevaardigden aangesteld belast met de verschillende activiteiten die de studie, de ontwikkeling, de organisatie en de coördinatie behelsden.

Verwijzend naar de inhoud van de jeugdpastoraal geeft het kapittel slechts enkele prioriteiten aan: het oratorio, dat degelijk geüpdatet en aangepast is zodat het erin slaagt het grootst mogelijke aantal jongeren aan te trekken en te dienen, met een verscheidenheid van instellingen (jeugdcentra, clubs, diverse verenigingen, cursussen, avondlessen)”.⁽³⁾ Het werkte een specifiek document uit voor de technische scholen en vroeg aan de provinciaals om “een commissie op te richten voor de opvoeding van de jonge arbeiders met studieopdrachten, documentatie en raadgeving in dienst van de huizen”.⁽⁴⁾ Op centraal vlak werd onder het voorzitterschap van het raadslid voor de jeugdpastoraal een centrale commissie opgericht voor de opvoeding van de jonge arbeiders.

Het 20ste AK (BAK) heeft in zijn poging om het leven en de zending van de congregatie te hêrdenken de salesiaanse zending en haar doelgroepen opnieuw geformuleerd door de “absolute prioriteit van de jeugdpastoraal” nogmaals te bevestigen⁽⁵⁾; het heeft de fundamentele pastorale attitudes voorgesteld die de salesianen moeten leiden in hun pastorale actie⁽⁶⁾; en heeft aangestuurd op het openstellen van de salesiaanse aanwezigheid voor de nieuwe noden van de jongeren door middel van “nieuwe aanwezigheden” die de horizons verbreden van de in de traditionele werken gerealiseerde pastorale actie.⁽⁷⁾ Tezelfdertijd werd de nieuwe structuur van de centrale

animatie van de jeugdpastoraal vastgelegd door ze op te nemen in de constituties.⁽⁸⁾

Het 21ste AK heeft de richtlijnen van het 20ste AK aanvaard, herdacht en ontwikkeld door het voorstellen van pedagogische inhouden binnen een tot dan toe gerijpt referentiekader; het stelde de basislijnen voor van een pedagogisch pastoraal project dat beantwoordde aan de situatie van de jongeren ⁽⁹⁾ en legde de strikte integratie van de opvoeding en de evangelisatie vast in het salesiaanse opvoedkundig systeem.⁽¹⁰⁾ Bovendien draagt het de provincies op om het preventief systeem te herdenken, de huidige jeugdtoestanden te bestuderen, op een adequate manier de doelstellingen, de inhouden en de salesiaanse stijl in het pedagogisch pastoraal project uit te drukken, in elk salesiaans werk de pedagogisch pastorale gemeenschap te laten aangroeien.⁽¹¹⁾ Die richtlijnen zullen daarna gecodificeerd worden in de Constituties en Reglementen van het 22ste AK.⁽¹²⁾

1.1.2 De uitwerking van de richtlijnen van het 22 AK gepromoot door het Dicasterie (1978-1990)

Het 21ste AK had de congregatie geëngageerd in een grondige herziening van de jeugdpastoraal. Om de gemeenschappen en de provincies te helpen die herziening te begrijpen en ten volle aan te nemen, hebben het raadslid voor de jeugdpastoraal, don Juan Vecchi, en zijn team een grote inspanning geleverd voor de uitdieping van de basiselementen van het salesiaans pedagogisch pastoraal project (PPP) en van de pedagogisch pastorale gemeenschap door het aanbieden van praktische instrumenten om de uitwerking te begeleiden en de verschillende pedagogische en pastorale programma's in de diverse werken te kwalificeren volgens de aanduidingen van de kapittels.⁽¹³⁾ Door deze instrumenten heeft het dicasterie de provincies gericht op het kennen, aanvaarden en uitwerken in hun situatie van de centrale richtlijnen

van het model van de salesiaanse jeugdpastoraal als een unitaire en organische realiteit.⁽¹⁴⁾

We moeten erkennen dat die inspanning van reflectie, vorming en systematische en globale communicatie door de provincies eerder onregelmatig opgevolgd werd. Terwijl enkele regio's en provincies ze aanvaardden en experimenteerden, gingen andere om diverse redenen gewoon door met het vorige model terwijl ze slechts enkele namen veranderden. In het algemeen is bij de medebroeders en de gemeenschappen de moeilijkheid merkbaar om de nieuwe mentaliteit aan te nemen en de dagelijkse praktijk te hernieuwen.

1.1.3 *De algemene kapittels: 23ste AK (1990) en 24ste AK (1996)*

Vervolgens heeft het 23ste AK het vorige parkoers van de congregatie aangenomen en een unitair pastoraal parkoersvoorstel aangeboden dat alle basiselementen van het salesiaanse pedagogisch-pastorale voorstel organisch insluit.

In zijn rapport aan het kapittel over de toestand van de congregatie zei de algemene overste: "Het terrein van de jeugdpastoraal heeft een serieuze organische en praktische bestudering nodig (...) Op wereldvlak mogen we zeggen dat het jeugdgebied het object geworden is van algemene aanmoedigingen, maar niet van vernieuwende, decisieve en praktische structurele impulsen, met inzet van personen, middelen en dwingende oriënteringen".⁽¹⁵⁾ Men mag bevestigen dat het 23ste AK het antwoord is op die behoefte: een unitaire, organische en praktische voorstelling van heel het salesiaans pastoraal aanbod.

Het kapittel heeft aan de congregatie de basiselementen voorgesteld van een parkoers van salesiaanse geloofsopvoeding die beantwoordt aan de complexe jongerensituatie in haar diverse contexten en die in de praktijk de synthese bewerkt tussen opvoeding en evangelisatie die ons pedagogisch systeem kenmerkt; het

biedt op een dynamische en progressieve manier de centrale elementen aan van de vier gebieden van het parkoers van de geloofsopvoeding, gebieden die perfect beantwoorden aan de vier dimensies van het salesiaans pedagogisch pastoraal aanbod, d.w.z. het gebied van de humane maturiteit, het gebied van de ontmoeting met Jezus Christus, het gebied van het behoren bij de Kerk, het gebied van het engagement voor het Rijk Gods.⁽¹⁶⁾

Het kapittel zet ook de waarden uiteen van de salesiaanse jeugdpastoraal die, als een origineel project van christelijk leven en weg tot heiliging, het einddoel en de inspiratie vormt die heel het parkoers van de geloofsopvoeding moet richten en steunen.⁽¹⁷⁾

Behalve de voorstelling van de inhouden, de waarden en de fasen van het voorstel biedt het kapittel ook enkele richtlijnen aan om het aanbod in praktijk te brengen: de salesiaanse gemeenschap als animator van de pedagogisch pastorale gemeenschap, als fundamenteel subject van het voorstel⁽¹⁸⁾; een provinciale pastorale animatie die de organische eenheid bevordert en promoot van de diverse aspecten van de pastoraal (de provinciale afgevaardigde voor de jeugdpastoraal en zijn werkgroep)⁽¹⁹⁾; roepingensbegeleiding als karakteristiek element van het parkoers⁽²⁰⁾; het belang van de sociale communicatie als de huidige weg en methode voor de evangelisatie⁽²¹⁾.

Na het kapittel hebben verschillende provincies zich vol enthousiasme ingezet om de richtlijnen van het parkoers van de geloofsopvoeding concreet in hun eigen milieu te verwezenlijken; maar vaak haalden die pogingen weinig uit ter oorzake van de gebrekkige vorming van de animatoren.

Het 24ste AK heeft een centraal aspect van het pastorale model uitgediept, het fundamentele subject ervan, de pedagogisch pastorale gemeenschap, waarin de salesianen en de leken samen de geest en de zending van Don Bosco delen. In het licht van een uitgebreidere evaluatie van de situatie en van de in de congregatie afgelegde weg heeft het kapittel de kerkelijke, charismatische

en culturele motivaties gegeven die ons uitnodigen om verder te gaan en heeft het criteria voor actie en de nodige praktische richtlijnen aangeboden.

Het nieuwe, zo zei de algemene overste bij het afsluiten van het kapittel, "komt voort uit het binnentreden van de leken in de salesiaanse horizont en uit het inschakelen van hun ervaring, herbekeken vanuit de kern van het charisma" (22). Het kapittel nodigt ons uit om van het aanvaarden van leken als eenvoudige medewerkers over te gaan tot een echte betrokkenheid (23) bij de zending, van een praktische hulp tot een echte, authentieke medeverantwoordelijkheid, van hoofdzakelijk functionele relaties tot een diepere communicatie tussen personen en groepen betreffende de waarden van de salesiaanse pedagogie en spiritualiteit, en dat alles langs systematische trajecten van degelijke vorming.

Op die manier heeft het 24ste AK het belang herhaald en uitgediept van de opvoedingsgemeenschap als een concrete vorm van realisatie van het salesiaans pedagogisch pastorale project door in familiegeest de jongeren, de opvoeders, de religieuzen en de leken erbij te betrekken; het heeft de specifieke rol bepaald van de salesiaanse religieuze gemeenschap bij de animatie van de opvoedingsgemeenschap en de basiscriteria voor de salesiaanse pastorale vorming die ze moet bezielen.

1.2 De grote doeleinden van dit parkoers

Langs dit parkoers herbevestigt de congregatie enkele karakteristieke elementen van haar pastorale praktijk, waarvan ik denk dat ze belangrijk genoeg zijn om synthetisch voorgesteld te worden zodat we beter het geheel begrijpen van het fundamentele referentiekader van de salesiaanse jeugdpastoraal.

1.2.1 *Een steeds grondiger perceptie van de nieuwe situatie van de jongeren*

De sociale en kerkelijke sfeer en omgeving zijn grondig veranderd. De jongeren beleven nieuwe waarden en hebben nieuwe levenscriteria, die een echte nieuwe cultuur uitmaken; de traditionele schakels van de culturele en religieuze overlevering (het gezin, de school, de kerk...) zijn afgezwakt en vaak in een crisissituatie. De situatie waarin de pedagogische en pastorale taak moet vervuld worden is heel verscheiden en verandert voortdurend. Het is dus niet mogelijk zich te beperken tot 'een lichtjes bijwerken' van de traditionele praktijken, of te denken aan een gelijkaardig actieschema voor allen.

Met dat bewustzijn begint zich een "nieuwe" salesiaanse aanwezigheid onder de jongeren⁽²⁴⁾ af te tekenen, een "nieuwe evangelisatie",⁽²⁵⁾ een "nieuwe opvoeding",⁽²⁶⁾ zelfs een "nieuw preventief systeem".⁽²⁷⁾ Met die verklaringen wil men de noodzaak uitdrukken om de inhouden en het voorstel van de salesiaanse pedagogie en pastoraal te herdenken als antwoord op de nieuwe situatie van de jongeren.

1.2.2 *Een poging tot herformuleren van de traditionele pedagogische en pastorale inhouden en methodes*

De herhaalde en dringende oproepen van de kerk om de catechese en de christelijke vorming te vernieuwen, vooral die van de jongeren in sterk gesecculariseerde milieus, door prioriteit te verlenen aan de evangelisatie en de hernieuwde verkondiging van Jezus Christus, evenals de ervaring van de ontoereikendheid van veel voorstellen in onze opvoedkundige milieus, doen ons de dringende noodzaak inzien om de inhouden en methodes van de geloofsopvoeding grondig te herzien, in het bijzonder in betrekking met enkele fundamentele punten:

- * Bovenal de eenheid en volledigheid van het pedagogisch pastoraal aanbod, door de fragmentering te vermijden van een praxis die de pastoraal beschouwt als een sector ('het religieuze aspect') die toegevoegd wordt aan de andere sectoren van het pedagogische handelen, eerder dan de kwaliteit die het hele voorstel kenmerkt. Het pastoraal handelen beschouwen als een organische eenheid betekent het inzien als een uniek proces waarin de verschillende samenstellende elementen zich onderling schikken en kwalificeren, en zo samen bijdragen tot het bereiken van dezelfde doelstelling, die bestaat in de integrale ontwikkeling van de jongere, opgevat in de totaliteit van zijn of haar wezen.

Een uitdrukking van die eenheid is het enge verband dat er bestaat tussen de vier dimensies van de salesiaanse pastoraal (de pedagogische, de evangeliserende, de associatieve en de roepingdimensie). Die vier moeten gezien en ontwikkeld worden in nauw verband met elkaar, in het bijzonder de opvoeding en de evangelisatie: een opvoeding die de religieuze zin van het leven ontwikkelt, en het proces van de evangelisatie openstelt en bevordert, en een evangelisatie die aan de opvoeding een model voorstelt van volledig geslaagde menselijkheid en die in haar uitwerking de pedagogische dynamiek respecteert.

- * De communautaire zin van het salesiaanse voorstel, dat ontstaat in een gemeenschap en die gemeenschap scheidt. De pedagogisch pastorale gemeenschap, waarin de salesianen en de leken samen de salesiaanse geest en zending delen, is het echte subject van de salesiaanse pastoraal. In die bredere opvoedingsgemeenschap neemt de salesiaanse religieuze gemeenschap specifieke taken op van ge-

tuigenis, animatie, verbondenheid en vorming, zoals het 24ste AK dat bevestigt.⁽²⁸⁾

- * Een projectmentaliteit. Hoewel het opstellen van het pastoraal- pedagogisch project al in 1978 van de provincies geëist werd,⁽²⁹⁾ dat het zes jaar later gecodificeerd werd in het Algemeen Reglement,⁽³⁰⁾ en door het dicasterie uitgediept werd met een geheel van richtlijnen die de inhouden en de methodologie ervan verduidelijkten, is de concrete uitwerking niet gemakkelijk geweest. De gemeenschappen slaagden er niet in om te begrijpen dat het niet zozeer ging om het opstellen van een document waarin de veelvuldige activiteiten en interventies voorkwamen die men in het opvoedingswerk wilde ontwikkelen, maar vooral om de organisatie en coördinatie ervan op zo'n manier dat een progressief parkoers opgemaakt werd naar concrete en evalueerbare objectieven, met duidelijke opties voor prioriteit en opvolging. Zonder die projectmentaliteit slaagde het project er inderdaad niet in om de dagelijkse praktijk te begeleiden en te oriënteren.

- * Een animatiestijl die in de nieuwe jongerensituatie enkele centrale elementen aanduidt van het preventief systeem: een stijl van aanwezigheid onder de jongeren die de interpersoonlijke relaties belangrijker acht dan de institutionele, een begeleiding die vooral zorgt voor het uitdiepen van de motivering van de richtlijnen veeleer dan het louter naleven ervan, een benadering die verbondenheid schept en convergentie rond een samen gedeeld project veeleer dan vermenigvuldiging van initiatieven.

1.2.3 *Verbreiding van het werkterrein als antwoord op de nieuwe situatie*

Door de crisis van de traditionele pedagogische diensten komen nieuwe plaatsen en nieuwe ervaringen naar voren, die voor de jongeren betekenisvol worden en in staat zijn waarden en levensstijlen door te geven. Door het verlengen van de jeugdperiode ontstaan er ook nieuwe vormingsmogelijkheden en betrokkenheid; een progressief meer gesecculariseerd milieu en de talrijker wordende marginalisatie van jongeren bieden nieuwe uitdagingen en openen nieuwe opleidingsmogelijkheden voor de jongeren.

Om die reden ontstaan overal nieuwe aanwezigheden die nieuwe vormen van benadering en ontmoeting uitproberen zowel op het gebied van marginalisatie van de jongeren als op het terrein van het verenigingsleven, dat rond 1988 openbloeiende als salesiaanse jeugdbeweging (SJB); er ontstaan ook centra voor jeugdpastoraal en catechese, initiatieven van sociale communicatie gericht tot de jongeren om het nieuwe taalgebruik en de uitdrukkingwijzen van de jeugd te ontwikkelen, spiritualiteitscentra, een grotere aandacht voor de universitaire jeugd door middel van pensionaten en jeugdcentra voor hen, het ontwikkelen van het missionaire vrijwilligerswerk, enz.

Al lijken sommige van die nieuwe aanwezigheden in het begin op het evenbeeld of soms op tegenstellingen van de traditionele aanwezigheden, toch worden ze stilaan door de provincies aangenomen en in hun pedagogisch pastorale projecten ingeschakeld. Meer nog, het thema van de "nieuwe aanwezigheid" wordt uitgebreid toegepast op alle werken, wat de vernieuwing stimuleert van hun pastorale praktijken zodat ze nieuwe vormen worden van aanwezigheid en van pedagogische dienst aan de jeugd.

Dit nieuwe type aanwezigheid vereist een nieuwe pedagogische en pastorale benadering, een nieuwe relatie met de kerkelijke gemeenschap en met het territorium;

daartoe vernieuwen de provincies langzaam maar zonder aarzelen hun eigen aanwezigheden en trachten die meer betekenis te geven (scholen, vakopleiding, oratorio's en jeugdcentra...)

Sedert het 20ste AK kwam er een vlugge ontwikkeling van parochiale aanwezigheden die niet langer als 'uitzonderlijk' beschouwd worden. Hun aantal steeg in de congregatie; maar die ontwikkeling maakte het opvallend moeilijk om daar de nieuwe perspectieven en de identiteit van de salesiaanse pastorale aan te nemen. In zijn rapport aan het 22ste AK (1984) bracht de algemeen overste de moeilijkheden naar voren die men ontmoette om aan onze parochiale aanwezigheden een jeugdig aspect te geven en een positionering die coherent was met het pedagogisch pastoraal voorstel; het werkmodel van de jeugdpastoraal en de wegen van de geloofsopvoeding werden niet verduidelijkt en niet in praktijk gebracht.⁽³¹⁾

1.2.4 *Vernieuwing van de pastorale animatie en beheersstructuren in de congregatie en in de provincies*

Vanaf het 19de AK voelde de congregatie de behoefte om de structuren van de pastorale animatie te vernieuwen. In de nieuwe situatie, gekenmerkt door de enorme verscheidenheid van milieus waarin de salesianen werken, is het ondenkbaar dat eenzelfde programma of praktisch werkschema overal op dezelfde manier kan toegepast worden. De richtlijnen en het algemene referentiekader moeten door de provincies aangepakt worden om ze aan de eigen situatie aan te passen, rekening houdend met de sociale en culturele karakteristieken van de streek. Daarom is het nodig in de provincies een pastoraal systeem van animatie en beheer te ontwikkelen dat in staat is die reflectie te maken en de lokale gemeenschappen te begeleiden bij het in praktijk brengen van het pastoraal model door een vlotte communicatie te

verzekeren met de andere provincies en met het centrum van de congregatie.

De organische eenheid van de salesiaanse pastoraal vereist dat er een uniek referentiepunt is voor heel de pastoraal in haar diverse manifestaties en sectoren, d.w.z. het raadslid voor de jeugdpastoraal op wereldvlak en de afgevaardigde voor de jeugdpastoraal op provinciaal vlak; hun komt het toe de diverse sectoren en milieus van de pastoraal te animeren en te begeleiden in eenheid en praktische coördinatie; en daarvoor is er naast de afgevaardigde een werkgroep vereist die samen met hem de verantwoordelijkheid voor de animatie deelt.

Die structuur werd reeds volledig bepaald in het 23ste AK (32) en werd in heel de congregatie verspreid. De moeilijkheid ligt in het doen aanvaarden door de confraters van die belangrijke werking van de pastorale animatie, die niet mag beperkt worden tot het organiseren van enkele activiteiten met de jongeren of het coördineren van enkele gebeurtenissen of sectoren, maar die de lokale gemeenschappen moet begeleiden bij hun poging om het pastorale model te realiseren, door het overstijgen van de neiging tot compartimentering en door een sterkere projectmentaliteit en communautaire dimensie van de jeugdpastoraal. Daarenboven moet de afgevaardigde in samenwerking met zijn ploeg, alle sectoren van de pastoraal van de provincie coördineren door ervoor te zorgen dat overal de vier fundamentele dimensies van de pastoraal aanwezig zijn en dat er een echte praktische convergentie gerealiseerd wordt in dienst van dezelfde opvoedkundige zending en van de evangelisatie van de jongeren. Dat vereist een voltijdse afgevaardigde die in staat is de lokale gemeenschappen te contacteren en nauw verbonden te blijven met de pastorale animatie en het beheer van de provincie, de provinciaal en zijn raad.

Die nieuwe regeling was niet gemakkelijk te begrijpen en vooral in praktijk te brengen in bepaalde zones met als gevolg een excessieve traagheid bij het assimileren en in praktijk brengen van het pastorale model. Men heeft op-

gemerkt dat in provincies die konden rekenen op een pastoraal animatieteam gebaseerd op de hernieuwde criteria, op een provinciale raad die tijd besteedde aan de pastorale reflectie, aan een voortdurend contact en uitwisseling met het dicasterie en andere intermediaire animatieorganismen (conferenties, nationale centra, enz.) er inderdaad vooruitgang was in de ontwikkeling van een dynamische salesiaanse jeugdpastoraal, die betekenisvol was en beantwoordde aan de nieuwe toestanden.

1.2.5 *Het brandpunt van de aandacht: de kwaliteit van de pedagogisch pastorale actie*

Een eerste blik op het sinds 1970 afgelegde parkoers toont ons een vooruitgang van vooral extensieve aard. Die was in het bijzonder vereist ter oorzake van de nieuwe missionaire horizons, de opkomende sociale noden, de inschakeling van lekenkrachten in onze werken. Daardoor is een aangroei totstandgekomen van persoonlijke werken alsook van de aanwezigheden in bijna alle provincies.

Vaak liep zo'n uitbreiding uit op het veroorzaken van een zekere kwaliteitsvermindering in de gemeenschappen, afgezwakt en belast als ze waren door organisatorische en beheerstaken: en vooral heeft het de krachten niet vernieuwd zoals verwacht.

De laatste twintig jaar in het bijzonder heeft men bij voorkeur geïnsisteerd op het kwalificeren van de pedagogisch pastorale actie. In een niet gering aantal sectoren van de complexe maatschappij wordt kwaliteit vandaag beschouwd als *conditio sine qua non* om betekenis te hebben en ook kwantiteit te scheppen. Men heeft dus getracht alle inspanningen voor de animatie te concentreren op de kwaliteit, in het bijzonder in de volgende aspecten:

- * Zich niet tevreden stellen met een pastoraal van de eerste stappen, van het entertainment, van het algemeen aanbod voor de grotere groep of van een

uitsluitend administratieve of managementcontrole, maar de actie concentreren op de humane volwassenwording en de geloofsopvoeding, met expliciete en krachtige projecten, door tijd en hulpbronnen te wijden aan het systematisch volgen van groepen en individuen, en een diversiteit van voorstellen aan te bieden naar gelang van het bereikte resultaat...

- * Een systematisch evangelisatieparkoers verzekeren (verkondigen van Jezus Christus) en van geloofsopvoeding, in staat de jongeren te brengen tot een persoonlijke ontmoeting met Jezus en de Kerk; opvoeden tot een betekenis van het leven als roeping en tot solidaire opdrachten, die roepingen van speciaal engagement en toewijding aan de Kerk en de salesiaanse familie verwekt en begeleidt .
- * De pedagogische dimensie ontwikkelen in onze werken en in onze voorstellen, door het bevorderen van de personalisatie van de waarden en het zoeken naar een christelijke zin van het leven door het cultuurtype te verzorgen dat wij overbrengen in de inhoud en de gebruikte pedagogische methodologie, door de aandacht voor en de aanvaarding van de anderen te stimuleren alsook de zorg voor het algemene welzijn, door een speciale aandacht te schenken aan de groei van de religieuze dimensie van het individu...
- * Al de werkers in de pastoraal er bij betrekken met grotere medeverantwoordelijkheid en ze kwalificeren, de salesiaanse gemeenschappen, de lekenmedewerkers, de jeugdleiders, enz. om hen in staat te stellen een adequaat antwoord te geven op de pedagogische en pastorale uitdagingen van de hedendaagse jongeren en geestdriftig en dynamisch de zending te beleven.

Dat waren in die jaren de hoofdbekommernissen van de pastorale animatie.

2. DE HUIDIGE SITUATIE

Tegen het einde van de jaren 80 bestond er een uitzonderlijk rijk en consistent patrimonium van salesiaanse pastorale reflectie en praxis en werd de behoefte gevoeld om een volledig overzicht ervan te hebben en daaruit in een organische en gezamenlijk besproken synthese de fundamentele punten te distilleren om de persoonlijke assimilatie ervan en de oriëntatie van de praxis te vergemakkelijken. Het dicasterie van de jeugdpastoraal trachtte aan die behoefte te beantwoorden door aan de provincies en de gemeenschappen de boven genoemde organische verzameling aan te bieden en in die jaren een systematische werkwijze in de pastorale vorming te promoten, in het bijzonder voor de medebroeders die verantwoordelijkheid dragen in de animatie en het beheer, en te insisteren op een aantal punten waaraan we graag herinneren. (33)

2.1 Het kennen en assimileren van het pastoraal model

De verschillende provincies en gemeenschappen hebben een merkwaardige inspanning gedaan om de kernpunten van het pastoraal model te assimileren en in praktijk te brengen om steeds beter te beantwoorden aan de nieuwe behoeften van de jeugd. Op dit parkoers heeft men enkele moeilijkheden ontmoet zoals de afstand tussen het aantal ontvangen voorstellen en de mogelijkheid om die uit te voeren, het verschillende ritme waarmee de gemeenschappen en provincies de nieuwe pastorale mentaliteit assimileerden, de aangroei van de vereisten en behoeften die vaak aanzette tot een uiteenlopende en weinig geprogrammeerde actie die weinig ruimte liet voor reflectie. Uit dat alles vloeide voort dat de provincies met moeite en in beperkte mate de richtlijnen van de congregatie konden assimileren en nog moeilijker in praktijk brengen.

In die jaren werd dat pastoraal model gepresenteerd en uitgediept door al de interprovinciale teams van afgevaardigden voor de jeugdpastoraal door het verifiëren van het afgelegde parkoers, het verduidelijken van de basiselementen, in het bijzonder het begrip van de uniciteit en het holistische aspect van de salesiaanse pastoraal in de pluraliteit van de werken, diensten en activiteiten door hulp te bieden om de nog erg verbreide 'sectormentaliteit' te overstijgen. Het pastorale model werd ook bestudeerd in de bijeenkomsten van de provinciaals in de provinciale conferenties; sommige regio's en provincies werden begeleid bij het bevorderen van een grotere kennis van de basiselementen en een efficiënter pastorale coördinatie.

In die inspanning tot assimilatie werden echter vaak toegevingen waargenomen om de pastoraal te reduceren, (zoals wanneer ze herleid wordt tot directe actie) pogingen die een weinig unitaire visie promoten tussen pastoraal, gemeenschapsleven en spiritualiteit en het zo moeilijk maken de eenheid te beleven tussen de roeping en het integraal ontwikkelen van het "Da mihi animas".

De salesiaanse spiritualiteit, concrete uitdrukking van de pastorale caritas, is een basiselement van de salesiaanse pastorale actie: ze is de bron van de evangelische vitaliteit, het criterium om de dagelijkse uitdagingen te onderkennen en het hoofd te bieden, de bron van geestdrift en van apostolische passie, het fundament van eenheid tussen allen die de zending samen bespreken en uitwerken. "Voor ons kan het herwinnen van de spiritualiteit niet van de zending gescheiden worden... Daarom wordt het ondenkbaar en onverdedigbaar vol te houden dat de zending een obstakel zou zijn voor de ontmoeting met God en voor het cultiveren van een intieme relatie met Hem". (34)

Op dezelfde manier is het gemeenschapsleven niet alleen een praktische hulp voor de efficiëntie van de pastorale actie, maar een basiselement ervan: "Samen werken en samen leven is voor ons, salesianen, een fundamentele

vereiste en een veilige weg om onze roeping waar te maken" (C 49). Zoals het 25ste AK ons herinnerde "is de eerste dienst die de jongeren van ons verwachten het getuigenis van een broederlijk leven dat een antwoord wordt op hun vraag naar verbondenheid, een aanbod van humanisering, een profetie van het Rijk, in voortdurend verbonden zijn en sterk een zijn". (35)

Spiritualiteit, gemeenschap en pastorale actie drukken samen vanuit diverse oogpunten de rijkdom uit van onze zending, en moeten beschouwd en beleefd worden in voortdurende verbondenheid en sterke eenheid.

2.2 Een systematische relatie van het dicasterie met de teams van provinciale afgevaardigden voor de jeugdpastoraal

Een belangrijke strategie in die poging is het promoten geweest in alle regio's of groepen provincies van een systematische samenwerking tussen de provinciale afgevaardigden met geregelde bijeenkomsten om te verifiëren, bestuderen en programmeren. Het veelvuldige contact en de begeleiding van de provinciale teams door het dicasterie heeft het mogelijk gemaakt de pastorale werking van de afzonderlijke provincies te oriënteren volgens de programmarichtlijnen van de zesjarige periode en een vruchtbare verbondenheid onder hen te bevorderen.

Om die relatie en dialoog tussen het dicasterie en de teams van provinciale afgevaardigden te vergemakkelijken werd een "Mondiaal raadgevend lichaam" opgericht met vertegenwoordigers van al de interprovinciale groepen afgevaardigden, die een belangrijke mogelijkheid biedt tot reflectie en uitdieping van de basiselementen van de pastoraal en tot bevordering van eenheid van visie en oriëntatie.

Wanneer men de afzonderlijke provincies bekijkt, constateert men dat de animatiefunctie van de provinciale afgevaardigde en zijn werkgroep beter begrepen en ge-

apprecieerd werd, bijvoorbeeld in de keuze van de afgevaardigde, de continuïteit van de dienst, het verifiëren en herdimensioneren van de provinciale werkgroep om die praktischer en efficiënter te maken, enz...; we moeten evenwel erkennen dat in bepaalde provincies die figuur van de afgevaardigde nog moet versterkt worden evenals zijn rol als coördinator van heel de pastoraal.

2.3 Enkele aspecten van de pastorale vernieuwing

- * Genereuze en creatieve openheid voor nieuwe jeugdhorizonten, vooral voor de nieuwe en oude soorten armoede (straatkinderen, drop-outs, immigranten...), voor de verenigingsdrang van de jongeren en het nieuwe taalgebruik (muziek, toneel, toerisme...), voor het vrijwilligerswerk en, in een mindere maar belangrijke mate, voor het gebied van de jeugdspiritualiteit (huizen en groepen van jeugdspiritualiteit).

In werkelijkheid zijn die sectoren nog niet ten volle geïntegreerd in het Project van de provincies, ze hebben het moeilijk om zich te coördineren met de geïnstitutionaliseerde aanwezigheden zoals de scholen, de parochies, enz. en vaak vereist hun beheer en organisatie zo'n inspanning dat er voor de ermee belaste salesianen weinig energie overblijft om de kwaliteit en het systematische pedagogische aanbod erin te verzorgen.

- * Een hernieuwde gevoeligheid om meer pedagogische en evangeliserende kwaliteit te geven aan het pedagogisch pastorale aanbod in onze werken door een herdenken van het preventief systeem om het aan te passen aan de nieuwe uitdagingen in de wereld van de opvoeding, aan de nieuwe eisen die het werk met de risicojongeren stelt, aan de dringende noodzaak van vernieuwing in de evangelisatie en de geloofsopvoeding.

Maar die wil om te vernieuwen laat zich moeilijk vertalen in programma's en concrete werkwijzen. Inder-

daad, onze pastoraal is nog weinig missionair, d.w.z. dat ze weinig aandacht schenkt aan de eerste verkondiging en aan een vernieuwde verkondiging van het evangelie, dat ze de manier niet vindt om zich aan te passen aan de mogelijkheden van de grote groep zonder nochtans de noden te vergeten van de meer openstaande en beschikbare jongeren; het systematische ontbreekt in de roepingenpastoraal, die door de gemeenschap geanimeerd en ingeschakeld wordt in de gewone jeugdpastoraal. Vandaar dat de veelvuldigheid van initiatieven die gepromoot worden er moeilijk in slaagt om een stevig parkoers van geloofsopvoeding te creëren, dat de jongeren zou helpen om die te personaliseren en in hun leven te integreren.

* ***Systematische procédés voor pastorale en salesiaanse vorming van de opvoeders***

In de provincies leeft de bezorgdheid voor de pastorale en salesiaanse vorming van de medewerkers en van de jeugdleiders door middel van talrijke initiatieven: vormingscursussen voor de leerkrachten in scholen en centra voor beroepsopleiding, centra voor de vorming van jeugdleiders, diverse bijeenkomsten binnen de gemeenschappen en de provincies, enz. Er zijn bovendien enkele centra voor de pastorale en salesiaanse vorming van de salesianen en de leken medewerkers zoals het Regionaal Centrum voor Permanente Vorming in Quito voor de Regio Inter-Amerika, dat in zijn programma de pastorale vorming ingeschakeld heeft en een cursus inricht van pastorale vorming voor de afgevaardigden en leden van de provinciale werkgroepen van de jeugdpastoraal, het Don Bosco Centrum in Lyon (Frankrijk) of het "Don Bosco vormingscentrum" van België-Noord, enz. In samenwerking met de IUS en de Amerikaanse Commissie van salesiaanse scholen is men begonnen met een virtuele cursus voor de salesiaanse vorming van de leerkrach-

ten in de scholen volgens de richtlijnen van de tweede continentale bijeenkomst (Cumbayà II) waaraan reeds 702 leerkrachten deelgenomen hebben.

Op dat vlak van de pastorale vorming moet meer zorg besteed worden aan de systematiek van de voorstellen, hun impact op het dagelijkse leven in de werken, de coördinatie en het samen delen van de initiatieven en de programma's, een opstelling van een werking volgens het model van de salesiaanse jeugdpastoraal die een meer unitaire en integrale visie van de pastoraal bevordert; bovendien moet men zorgen voor team- en netwerking, voor het uitwerken van adequate methodes om op een positieve wijze de complexiteit van de pastoraal het hoofd te bieden en de 'sectormentaliteit' te bestrijden.

Het strategische objectief dat men op een bijzondere wijze moet nastreven is de pastorale vorming van de salesianen zodat ze animatoren kunnen worden van het nieuwe model van de jeugdpastoraal en hun specifieke taak kunnen opnemen als promotoren en gidzen van de salesiaanse en pastorale vorming van de medewerkers.⁽³⁶⁾

3. DE VERSCHILLENDE SECTOREN VAN DE SALESIAANSE JEUGDPASTORAAL

De salesiaanse jeugdpastoraal in een bepaald gebied "krijgt gestalte in vele vormen die in eerste instantie bepaald worden door de behoeften van degenen aan wie wij ons leven wijden" (C 41) en door de milieus waarin de jongeren leven, vooral de milieus van economische, politieke en culturele armoede. Door die pluraliteit van werken en diensten manifesteert zich haar eenheid en tezelfdertijd haar rijkdom. Ieder werk en structuur brengt een eigen specificiteit aan binnen het geheel en draagt bij tot het realiseren van het oratoriocriterium van artikel 40 van de constituties. Om die eenheid van de salesiaanse pastoraal in het territorium en in de lokale kerk duidelijk uit te

drukken, moeten de diverse werken en diensten, die in een bepaald gebied de salesiaanse aanwezigheid uitmaken, bekeken worden in onderling verband en complementariteit met elkaar.⁽³⁷⁾

3.1 De Oratorio's en de jeugdcentra

Het oratorio staat aan het begin en is het prototype van elk salesiaans werk. Als dusdanig is het ook vandaag de eerste vorm van salesiaanse aanwezigheid onder de jongeren. Vandaag echter neemt de realiteit van het oratorio talrijke vormen en karakteristieken aan in een poging om te beantwoorden aan de noden en verwachtingen van de jongeren en zovelen als mogelijk onder hen te bereiken, in het bijzonder degenen die het armst en meest behoeftig zijn.

In december 2007 telden we in de congregatie 635 feest- en weekendoratorio's,⁽³⁸⁾ en 164 dagoratorio's die verschillende diensten boden aan de jongeren na de schooluren; er waren ook 529 jeugdcentra voor adolescenten en jongeren; verschillende onder hen bieden aan de werkloze jongeren en degenen die buiten het schoolstelsel vallen de mogelijkheid om een basisopleiding te volgen of zich op een werk voor te bereiden; enkele proberen ook jongeren te recupereren die een ernstig sociaal risico lopen.

Die verscheidenheid van vormen is een grote rijkdom, ze biedt talrijke contactmogelijkheden met de massa jongens, adolescenten en jongeren en is een enorme pedagogische hulpbron. Maar dat brengt ook het risico mee de dynamiek van het oratorio bijna uitsluitend op de ludieke recreatieve activiteiten te concentreren en zo de meer specifiek pedagogische vormingsaspecten te verminderen. Daarom hebben verschillende provincies zich ingezet om de identiteit van het oratorio en het jeugdcentrum te herzien en de originele pastorale methodologie terug in te voeren door de salesiaanse gemeenschap en de pedagogische gemeenschap samen met de diverse

groepen van de salesiaanse familie erbij te betrekken. Een opdracht die moet aangemoedigd en begeleid worden.

We willen ervoor zorgen dat het oratoriocentrum openstaat voor alle jongeren, in het bijzonder voor de armste en de risicojongeren, die er niet in slagen in andere pedagogische structuren en projecten opgenomen te worden, zodat het oratorio het missionaire grensgebied wordt van de christen gemeenschap. We zoeken een pastorale methodologie die erin slaagt aan de onmiddellijke behoeften van de grote massa jongeren te beantwoorden, zonder echter de meer formele en veeleisende voorstellen te vergeten voor jongeren die bereid zijn een diepgaand vormingsparkoers te volgen.

Het milieu zelf van het Oratorio van Valdocco bood de besten formele voorstellen tot vorming en christelijk engagement aan, terwijl het ook beantwoordde aan de behoeften tot vermaak en elementaire vorming aan de meerderheid van de jongeren. Meer zelfs, het bezat een dynamiek die in de jongeren het verlangen opwekte om de eigen vorming te laten groeien en verdiepen door van de eenvoudige sportieve of instructieve behoeften over te gaan tot systematische en grondige engagementen van humane en christelijke vorming, van een consumen-teningesteldheid naar een ingesteldheid van eersterangspelers en animatoren in de activiteiten en scheppers van een pedagogisch milieu in dienst van hun kameraden. Hoe kunnen we vandaag in onze oratoriomilieus die kenmerken van het allereerste begin reproduceren?

Een andere uitdaging waaraan we het hoofd willen bieden is het oratoriojeugdcentrum te maken tot een echte opvoedende gemeenschap met een sterke identiteit en vormingdynamiek, die haar uitdrukking vindt in een diep christelijke en humane sfeer, waar een betekenisvolle aanwezigheid te midden van de jongeren aangeboden wordt door salesianen en opvoeders die hun leven delen, met diverse pedagogische aanbiedingen beantwoordend aan de realiteit en de noden van de jongeren zelf, met de aangroei van de medeverantwoordelijkheid van

de leken en de jeugdleiders rond een salesiaans pastoraal-pedagogisch project (PPP), door allen samen uitgedacht, een vormingsdynamiek en een adequate begeleiding van de groepen en van de personen als hulp om de voorstellen en de aangeboden kansen te personaliseren.

3.2 De aan de salesianen toevertrouwde parochie

De inzet van de salesianen op parochiaal vlak wordt vooral uitgedrukt door de parochies die aan de congregatie toevertrouwd werden en door de missieparochies. Hun aantal is deze laatste jaren aanzienlijk toegenomen. In 2007 waren er 1.212 parochies en missieparochies aan de congregatie toevertrouwd, waar meer dan 3.000 salesianen de pastorale zorg uitoefenden over meer dan 11 miljoen gelovigen.

Het merendeel van die parochies bevindt zich in volkswijken en gebieden van eerste evangelisatie. Op vele plaatsen heeft de aan de salesianen toevertrouwde parochie ook een oratorio, een school en ook een centrum voor sociale promotie, met een bijzondere aandacht voor risicojongeren. Op die manier bieden de salesianen die direct in de structuur van de lokale kerk ingeschakeld zijn, haar de originele en specifieke bijdrage van hun charisma.

Ondanks het aanzienlijke aantal parochies dat aan de congregatie toevertrouwd is, krijgt die sector van de salesiaanse pastoraal vaak te weinig aandacht, begeleiding en behoorlijke coördinatie vanwege de provincies. Deze jaren worden er voor de pastoors en de salesianen die in de parochies actief zijn, geregeld bijeenkomsten georganiseerd voor hun vorming en coördinatie, interprovinciale of nationale bijeenkomsten voor het uitdiepen van enkele belangrijke uitdagingen in onze salesiaanse aanwezigheid op parochiaal vlak, maar er blijft nog veel te doen, en beter te doen.

Enkele aspecten die dringend moeten uitgediept worden:

- 1° De salesiaanse identiteit verzekeren in het pastorale werk dat in de parochie verricht wordt. Dat vereist dat men bepaalde charismatische keuzes maakt in het leven en de zending van de parochiegemeenschap; in het bijzonder:
  - de parochie opbouwen als een gemeenschap van gelovigen geanimeerd door de salesiaanse religieuze gemeenschap; een gemeenschap georganiseerd in groepen en kleinere gemeenschappen waar een grotere communicatie plaatsvindt, een intensere inzet, een echtere participatie en een zichtbare relatie tussen al die groepen en de humane en sociale sfeer van de parochie;
  - aan allen een systematisch voorstel van evangelisatie en geloofsopvoeding bieden, door het bevorderen van een meer missionaire pastoraal, die met allen in contact wil komen, vooral met de jongeren en de buitenstaanders en die zo vaak de eerste gelegenheid wordt voor een sympathieke en betekenisvolle ontmoeting met de Kerk, met een voorstel van evangelisatie of eerste verkondiging voor de buitenstaanders en een continue en geleidelijke geloofsopvoeding, vooral voor de jongeren en de gezinnen;
  - een keuze voor de jeugd promoten die ervoor zorgt dat de jeugdpastoraal niet slechts een sector is naast veel andere, maar de kwaliteit bezorgt die heel het parochiale leven kenmerkt zodat de jongeren zich 'thuis' voelen in de salesiaanse parochie.
- 2° Een andere belangrijke uitdaging is die van het promoten van een meer missionaire en salesiaanse methodologie, met een sterke pedagogische gevoeligheid die in staat is om de individu's tegemoet te treden op het punt dat ze reeds bereikt hebben om in hen het verlangen op te wekken zich open te stellen voor het geloof en zich te laten betrekken bij een continu en ge-

leidelijk parkoers van christelijk leven, in samenhang met de kommer en de ervaringen van hun dagelijks leven, in het bijzonder van de jongeren, door in hen de zaadjes van het evangelie en de actie van de Geest te ontdekken.

- 3° We moeten bovendien de parochiegemeenschappen helpen bij het uitwerken van het unitair, globaal en samen besproken pastoraal project, dat eenheid en continuïteit verschaft aan al de initiatieven die erin aangeboden worden.

Om in die richting vooruitgang te boeken, is het essentieel te zorgen voor de pastorale vorming van de salesianen die zich aan de animatie van de parochie wijden en van de leken medewerkers, alsook een provinciale coördinatie die de parochiale gemeenschappen op die weg kan begeleiden en ondersteunen.

3.3 De school en de wereld van de formele opvoeding

De salesiaanse aanwezigheid op het terrein van de formele opvoeding en in het bijzonder in de scholen is een van de meest consistente, betekenisvolle en verspreide.

In 2007 was de congregatie verantwoordelijk voor 1.208 opvoedingsinstituten van verschillende niveaus met iets meer dan een miljoen leerlingen, vooral in de puberteitsfase, ook al is in deze laatste zes jaren het aantal leerlingen van de hogere scholen, vooral van het universitaire niveau, fors gestegen. Op het gebied van de opvoeding werken er 2.286 salesianen voltijds en 1.364 deeltijds, met de medewerking van een zeer grote schare leken van bijna 60.000.

De salesiaanse school is een belangrijke christelijke aanwezigheid in de wereld van de opvoeding en de cultuur; ze helpt de jongeren om zich op waardige wijze voor te bereiden op het leven en draagt bij tot de mentaliteitsvorming en de omvorming van de maatschappij volgens humane en christelijke waarden; daardoor is zij een basis-

instrument voor de evangelisatie. In verschillende landen van Azië en Afrika is de school vaak de enige vorm van toegestane aanwezigheid van de Kerk en daar biedt de christelijke gemeenschap een getuigenis van belangeloze dienstbaarheid aan de armere lagen van de maatschappij, een humaan milieu doordrongen van evangelische waarden, als stille getuigenis van Jezus Christus en ook als een kostbare gelegenheid voor de christen gezinnen ter plaatse om hun eigen kinderen christelijk op te voeden.

De laatste jaren heeft de congregatie een aanzienlijke inspanning gedaan om haar aanwezigheid op dit terrein de vernieuwen, vooral wat de volgende aspecten betreft:

1° De pedagogische en pastorale kwaliteit van het leefmilieu, de programma's en voorstellen die aangeboden worden, de methodologie die gebruikt wordt, de structuren zelf en de materiële hulpbronnen, de door mensen die ingezet worden, door middel van een praktisch en samen uitgedacht PEPS van heel de opvoedingsgemeenschap, zodat die bekwaam wordt de dagelijkse dynamiek van de school te oriënteren en te begeleiden.

In die zin is het belangrijk het gevaar te overstijgen van het beschouwen van de pastoraal als een sector naast de andere, veeleer dan als de kwaliteit van heel het leven van de school, de cultuur, de methodologie, de relaties, de voorstellen, enz. die er aangeboden en verwezenlijkt worden; vaak is dit goed voorgesteld in de documenten, maar blijft het een uitdaging om ze in het dagelijkse leven van de opvoedingsgemeenschap in praktijk te brengen.

2° De pedagogisch-pastorale gemeenschap: zich inspannen om de school op te bouwen tot een humane gemeenschap in dienst van de opvoeding en de

evangelisatie van de jongeren en niet alleen als een instelling van opvoedkundige diensten. Een school is een pedagogisch-pastorale gemeenschap wanneer het centrum ervan uit personen bestaat, vooral jongeren met interpersoonlijke relaties, en de samen gedeelde waarden van de salesiaanse pedagogie en spiritualiteit, waarbij allen in hun verschillende functies betrokken worden.

- 3° Een school als efficiënt en normaal evangelisatieplatform, in het bijzonder door middel van het promoten en doorgeven van een cultuur en een mentaliteit, geïnspireerd op de evangelische waarden. Op het terrein van de opvoeding moet de salesiaanse jeugdpastoraal bij de jongeren niet alleen een christelijke levenswijze bevorderen, maar ook een cultuur die geïnspireerd is op het geloof en de evangelische waarden, een cultuur die een alternatief biedt op het milieu dat vaak de kenmerken draagt van secularisme, relativisme, subjectivisme, consumptiementaliteit.

De culturele inhoud die in het dagelijkse leven van de school in de diverse disciplines, in de methodologie, de sfeer, de relaties, enz. aangeboden worden, krijgen niet altijd de aandacht die nodig zou zijn om de coherentie te waarborgen tussen de overgedragen inhoud of de aangewende methodes en de waarden van het christelijke geloof, zodat dit geloof op een efficiënte manier gestalte zou geven aan het persoonlijke, professionele en sociale leven van de individu's en er tussen geloof en cultuur een vruchtbare relatie zou ontstaan.

- 4° Een school die aandacht heeft en open staat voor de armere jongeren; met een dynamiek en een methodologie die mislukking op school voorkomt door hulp te bieden met recuperatiecursussen, avondlessen voor jongeren die buiten de gewone schoolstructuren val-

len, enz.; die door middel van diverse materies en activiteiten-aanbiedingen, het contact en de inschakeling in de sociale realiteit bevordert om de oorzaken van de marginalisatie en de uitsluiting waarin ze leven te ontdekken en de nodige inzet op te wekken om die te overwinnen; een school die de cultuur van de dialoog, de samenwerking, het aanvaarden van de diversiteit en de solidariteit bevordert.

Die doelstellingen worden in deze jaren gepromoot door middel van een systematische en continue inspanning in verschillende regionen van de congregatie. Een voorbeeld hiervan is de werkwijze die aan de gang is in salesiaans Amerika uitgaande van de continentale bijeenkomsten van Cumbaya (1994 en 2001) en Brasilia (2008). De besluiten van die bijeenkomsten worden uitgediept door de diverse provinciale en zonale werkgroepen om ze in praktische programma's om te zetten die de actie van verschillende opvoedingsgemeenschappen begeleiden door ze te helpen bij het verifiëren en transformeren van hun opvoedingspraktijken. Die inspanning wordt geleverd samen met de verschillende groepen van de salesiaanse familie die in Amerika scholen runnen.

Iets dergelijks wordt ook in Europa ontwikkeld (bijeenkomsten in Rome in 1994 en 2000, in Krakow in 2004 en in Sevilla in 2010 en in Zuid Azië, door middel van interprovinciale en nationale coördinatie.

Met dezelfde doelstellingen hebben de salesianen en de zusters van Don Bosco in Brazilië een netwerk van salesiaanse scholen opgericht, waardoor men de vorming van de leerkrachten bevordert evenals het opmaken van studieteksten volgens de salesiaanse pedagogie.

Die weg van vernieuwing vereist zeker een systematischer permanente vorming van de opvoeders. Behalve de inspanning van de provincies om een degelijke salesiaanse opvoeding te waarborgen met systematische programma's werden in enkele provincies en zones verschillende centra opgericht en projecten opgesteld voor de

pedagogische vorming en de salesiaanse pastoraal van de leken medewerkers, in het bijzonder van de leerkrachten in onze scholen.

3.4 Beroepsopleiding en voorbereiding op het werk

Vanaf het begin is onze congregatie bekend en geapprecieerd geweest voor haar centra van beroepsopleiding waardoor aan de armere jongeren, die vaak van hun prille jeugd af moesten werken om het gezin te helpen, of diegenen die er niet in slaagden een normaal schoolparkoers te doorlopen, een humane vorming gegeven werd en een voorbereiding op kwaliteitswerk, wat het hun mogelijk maakte vol vertrouwen en met verantwoordelijkheidszin hun toekomst tegemoet te treden. Ook nu nog vertrouwen verschillende landen die geen expliciete aanwezigheid van de Kerk toestaan ons werken toe voor beroepsopleiding en daardoor kunnen wij een stil maar duidelijk getuigenis zijn van het evangelie van Jezus Christus.

De werken voor beroepsopleiding zijn vandaag van verschillende aard, van technisch professionele scholen, ongeveer 180 in aantal, die aan jongeren een systematische secundaire scholing verstrekken en het hun mogelijk maakt een daaropvolgende universitaire vorming te volgen, tot scholen (457) die aan jongeren die zich op werk voorbereiden een kwaliteitsvorming geven, met een regulier erkend programma. Onder die scholen verdienen de 46 landbouwscholen een speciale aandacht.

Op het terrein van de niet-formele beroepsopleiding werden deze laatste jaren meer dan 300 kleine centra van voorbereiding op het werk opgericht; zij bieden aan de jonge arbeiders of aan degenen die beginnen te werken korte cursussen aan en heel wat praktijk om hen een zeker kwaliteitsniveau te laten bereiken.

Vaak bevorderen en steunen die centra voor beroepsopleiding concrete initiatieven om jonge arbeiders aan werk te helpen, coöperatieven van wederzijdse hulp,

artisanale centra en andere initiatieven om de tewerkstelling van de armere jongeren te vergemakkelijken.

In de snel evoluerende moderne maatschappij is de technische en de arbeidswereld een sector die grondige en snelle veranderingen ondergaat; daarom moet de beroepsopleiding, indien ze de jongeren echt wil helpen om zich in die nieuwe wereld in te schakelen, haar programma's, methodes en zelfs haar instrumenten bijwerken.

Dat alles maakt een speciale ondersteuning en begeleiding noodzakelijk, in het bijzonder betreffende de volgende aspecten:

- 1° De integrale vorming van de jongeren promoten. De humane, morele en spirituele vorming is even belangrijk als de technische en professionele. Heel vaak verkiest men een leerling van een beroepsopleidingscentrum van Don Bosco boven de andere vooral om de kwaliteit van zijn persoonlijkheid, meer nog dan om de opgedane kennis en kwalificaties. Dat wil echter niet zeggen dat de kennis van het beroep op de tweede plaats moet komen. De einddoelstelling van een salesiaans beroepsopleidingscentrum is inderdaad juist die van aan de jongere een taak toe te vertrouwen die overeenkomt met de opgedane kennis. Het integraal opleidingsprogramma is juist gericht op die doelstelling. Bijgevolg is het essentieel dat ieder centrum een pedagogisch pastoraal project heeft, dat zijn dagelijkse activiteit richt.
- 2° In de opvoedingstaak van de technische professionele scholen de werkwijzen versterken om de persoonlijke kwaliteiten te ontwikkelen. Vandaag volstaat een goede technische en professionele vorming niet meer; er worden steeds meer mensen gevraagd die op een zelfstandige manier kunnen nadenken en met intellectuele interesse en kritische zin begaafd zijn; mensen die positieve en efficiënte relaties kunnen aangaan en samenwerking kunnen bevorderen in gemeenschap-

pelijke projecten; in staat om conflicten te beheersen en op te lossen en veranderingen met fantasie en vindingrijkheid het hoofd te bieden. Die vereiste wordt ook sterk aan gevoeld door de jongeren zelf die van de opvoeders een grotere aandacht voor hun leven vragen. Daarom is het belangrijk momenten en wegen te promoten voor communicatie en persoonlijke relaties tussen de opvoeders en de leerlingen, en met de gezinnen en de sociale omgeving; zorgen voor een respectvol pedagogisch oriënteren, maar dat tezelfdertijd aanbiedingen doet; een morele vorming programmeren en een opvoeding tot echt persoonlijke, communautaire en solidaire waarden.

- 3° In de diverse pedagogische werkwijzen een systematische en grondige sociale vorming insluiten die zorgt voor een meer solidaire mentaliteit en een grotere bekwaamheid om zich op efficiënte wijze in te zetten voor gerechtigheid. Geconfronteerd met de enorme uitdaging van de armoede heeft het 23ste AK de vorming van de sociale dimensie van de caritas aangewezen als een basisopdracht om de geloofsopvoeding een concrete en geloofwaardige vorm te geven.
(39)

Enkele elementen die in die vorming niet mogen ontbreken:

- een adequate kennis van de complexe socio-politieke realiteit, te beginnen met de nabije en onmiddellijke niveaus;
- een volledige en systematische voorstelling van de sociale leer van de kerk, als sleutel voor de lectuur van die werkelijkheid en als aanduiding van de ideale einddoelen waarnaar men in de dagelijkse taak moet streven;
- de jongeren inleiden in situaties die solidariteit en hulp vragen, vooral in de wereld van de arbeid, bijvoorbeeld tegenover het drama van de jeugdwerkloos-

heid, de exploitatie, de immigratie of het racisme, enz.

4° In ons pedagogische aanbod de pedagogie van de arbeid uitwerken als een belangrijk element in de integrale, humane vorming en de overdreven intellectuele en selectieve pedagogie overstijgen. Veel jongeren zijn blootgesteld aan of hebben reeds de ervaring meegemaakt van mislukking op school en/of problemen van persoonlijke, familiale of sociale integratie. Voor hen kan een positieve arbeidservaring, geprogrammeerd en opgevolgd met pedagogische criteria, een excellente gelegenheid bieden tot persoonlijk recupereren; de jongere kan opnieuw zelfrespect krijgen, de eigen capaciteiten herontdekken en motivatie opdoen voor de eigen vorming.

Dat vereist dat we in het pedagogische aanbod veel ruimte laten voor enkele werkervaringen, dienst aan de gemeenschap, werk binnen non-profit organisaties..., door daarin vooral de zelfverwezenlijking en de dienstbaarheid aan het gemeenschappelijke welzijn te waarderen. Het vraagt ook om belangrijke kwaliteitscontacten met personen, instellingen en milieus van de arbeiderswereld aan te knopen, door het bevorderen van dialoog, confrontatie en wederzijdse kennis en samenwerking in de opleiding.

5° Het aanbieden van een manier van evangeliseren die werkelijk geïntegreerd is in de opleidings- en arbeidsdynamiek. Heel onze actie ten gunste van de jonge arbeiders heeft de evangelisatie als einddoel, maar een evangelisatie die werkelijk in hun wereld geïntegreerd is.

Zo'n evangelisatieproject moet in het bijzonder de volgende aspecten verzorgen:

- de leerlingen een humanistisch en evangelisch zicht bieden op de sociale, economische werkelijkheid en de arbeiderswereld, door middel van de godsdienst-

lessen of de morele vorming en de studie van de sociale leer van de kerk;

- het voorstellen van spirituele ervaringen en van openheid voor God, zowel in het gewone leven als op belangrijke momenten van het leven, met een geleidelijke initiatie in het gebed en de vieringen;
- ook ervaringen aanbieden van belangeloze en solidaire dienstbaarheid aan de armste mensen, te beginnen met die van het eigen milieu;
- het aanbieden van expliciete momenten van evangelisatie en van geloofsopvoeding via groepen die aan hun gevoeligheid en hun behoeften aangepast zijn;
- zich aansluiten bij de pastorale initiatieven van de Kerk in de arbeiderswereld en de deelname van de jongeren gemakkelijker maken.

6° Een belangrijk bewijs van de kwaliteit en de efficiëntie van de ontvangen opvoeding zal de gemakkelijkerheid zijn waarmee de afgestudeerde leerlingen werk vinden en hoe ze in staat zijn de maatschappij waarin ze ingeschakeld zijn, ten goede te beïnvloeden. Dat vraagt dat men een nauwe samenwerking aangaat met de wereld van de industrie en de ondernemingen, door samenwerking met hen te promoten in de programma's van praktische oefeningen die aan de leerlingen aangeboden worden en in de updatingstages voor de leerkrachten, door erin hun raad te vragen voor de vernieuwing en modernisering en samen met de ondernemingen en de industrieën permanente vormingsprogramma's voor te bereiden, in het bijzonder voor de jongeren die er reeds te werk gesteld zijn en door initiatieven te lanceren om de jongeren te begeleiden bij de eerste stappen van hun inschakeling in de arbeiderswereld.

Met betrekking daarop kunnen de oud-leerlingen van heel belangrijk zijn en een ware hulp: zij kunnen een excellente brug vormen tussen de school en de arbeiderswereld.

derswereld waar zij reeds actief zijn; zij kunnen bijdragen aan de pedagogische taak van de scholen door hun professioneel werk en vrijwillige diensten; velen kunnen bovendien de jongeren helpen die hun studies beëindigen, door hen bij hun inschakeling in de arbeiderswereld te begeleiden en voor hen de initiatieven van zelfstandig werken te vergemakkelijken, en door het aanbieden van werkbeurzen, enz.

Er bestaan in de congregatie prachtige ervaringen op het gebied van de beroepsvorming: technische scholen die voorlopers zijn, die aan de jongeren niet alleen een hoogstaande beroepsvorming meegeven maar die ook diverse initiatieven bieden om hen te helpen zich op een waardige wijze in de arbeiderswereld in te werken.

Precies om de belangrijkheid die de beroepsopleiding in onze pedagogische zending bij de arme jongeren heeft en wegens de moeilijkheden en de uitdagingen die ze vandaag het hoofd moet bieden in een maatschappij die snel evolueert, is het dringend noodzakelijk ze te ondersteunen door een grotere coördinatie te promoten tussen de verschillende centra zowel in de provincie als op nationaal en regionaal niveau, door de uitwisseling te bevorderen van experimenten, projecten, hulpbronnen en een intense samenwerking tussen de meer ontwikkelde centra en de minder grote, vooral in de opleiding van de leerkrachten, in het kwalificeren van de methodes en de programma's... door samen wegen te zoeken en initiatieven om de ondersteuning te waarborgen en de continue vernieuwing van de centra.

Tijdens de laatste jaren heeft het dicasterie voor de jeugdpastoraal enkele initiatieven in die zin gepromoot, maar er moet zeker nog veel meer gebeuren.

3.5 De universitaire wereld: de door de IUS (salesiaanse universitaire instituten) afgelegde weg en andere vormen van aanwezigheid in de universitaire wereld

Door een beslissing van de algemeen overste heeft het dicasterie voor de jeugdpastoraal in deze 'zesjarige periode' de animatie op zich genomen van de IUS (Istituzioni Universitarie Salesiane). Het voorgestelde doeleinde was het aannemen en implementeren van de door de algemene overste en zijn raad aangenomen identiteit en politiek wat de salesiaanse aanwezigheid betreft in het hoger onderwijs (januari 2003) via het "2de Gemeenschappelijk Programma" (2003-2008) uitgewerkt door de Vergadering van IUS (juli 2003). Dat programma beantwoordt aan drie strategische doelstellingen:

1° De vorming van het personeel. Die vorming voltrekt zich vooral door middel van de virtuele IUS-cursus: "Gezamenlijke opleiding en opvoedingstechnologieën in de universiteit volgens de salesiaanse stijl" (CVI)". Het gaat over een systematisch en professioneel gerealiseerd project, dat in relatief korte tijd een noemenswaardig aantal professoren van de IUS (circa 3.000) heeft bereikt; het heeft ook een sterke impact gehad op de hernieuwing van IUS zelf en de positieve ontwikkeling van het "2de Gemeenschappelijk Programma"; zonder dat humane platform dat de waarden van de salesiaanse opvoeding samenbrengt zou het welslagen van het voorgestelde programma erg moeilijk geweest zijn.

Een specifieke ontwikkeling van het CVI is de "Virtuele vormingscursus voor de leerkrachten van salesiaanse scholen in Amerika" gerealiseerd door verschillende salesiaanse universitaire instellingen in samenwerking met het dicasterie voor de jeugdpastoraal en de salesiaanse scholencommissie in Amerika; het wil de identiteit en de opvoedkundige competentie van de leerkrachten

versterken door onder hen een cultuur van samenwerking en groepswerking te creëren, door nieuwe hulpbronnen te ontwikkelen voor het pedagogisch werken in de scholen volgens de richtlijnen van de Tweede Amerikaanse Bijeenkomst van de salesiaanse scholen (Cumbayá II). De eerste cursus (2006-2007) werd gevolgd door 702 leerkrachten.

- 2° De tweede hoofdlijn wil zorgen voor het fundament van de instellingen volgens de aanduidingen van het "referentiekader" van de documenten over de identiteit en het beleid. Het omvat drie aspecten of pijlers:
- Het "navigatiecharter"; i.e. een serie instrumenten en procedures om het oriënteren en runnen van de instellingen te waarborgen binnen het referentiekader van de identiteit en het beleid;
  - De humane hulpmiddelen, het management van het personeel en de leiding, de rol van de salesiaanse gemeenschap;
  - De economische hulpmiddelen, fondsen en het creëren van hulpmiddelen, het professionele beheer van de bronnen, het investeringsbeleid, samenwerking, enz.

Het uitwerken van die hoofdlijn is gedurende die jaren de fundamentele taak geweest van IUS. Het is een uiterst nauwkeurig parkoers geweest, systematisch en degelijk begeleid. De respons van de IUS is goed geweest maar niet eenvormig; over het algemeen heeft het merendeel er met toewijding aan deelgenomen volgens de gestelde voorwaarden; er werd een belangrijke groep leidende figuren bij betrokken onder voorzitterschap van de rector zelf. De deelname aan de seminaries van Brasilia, São Paulo, Lima, El Salvador en aan de conferenties (Chili 2004, Guatemala 2006, Porto Alegre 2009) heeft voldoening gegeven. Het eindresultaat (de uitwerking van het "navigatiecharter") hoe verdienstelijk ook betreffende de kwantiteit

(meer dan 50% hebben het gepresenteerd) en de kwaliteit (het is een eerste poging geweest), vertoont echter nog aanzienlijke hinderpalen om een echt proces van strategische planning te realiseren.

- 3° De derde hoofdlijn nam zich voor de sectorale relaties tussen de salesiaanse universitaire instellingen te promoten. Het is een heel concreet en belangrijk initiatief om tussen die instellingen een echte wetenschappelijke gemeenschap van samenwerking te creëren rond de projecten die door diverse universiteiten samen besproken zijn, om uiteindelijk te komen tot de oprichting en rustige werking van een echt eigen netwerk van salesiaanse universiteiten die kwalitatief vertegenwoordigd zijn in de wetenschappelijke wereld door bijdragen die het best overeenkomen met ons pedagogisch jeugdcharisma. Groepen die op het ogenblik bestaan: de groep van de virtuele cursus gewijd aan de vorming van personeel, de groep "IUS-engineering, de groep "IUS-Education"; in voorbereiding zijn: de groep "IUS-pastorale vorming" en de groep "IUS-nieuwe technologieën".

Via de uitwerking van dat programma groeien de salesiaanse universitaire instellingen niet alleen kwantitatief (in 2006 waren er 61 van verschillende niveaus: 19 in Amerika, 25 in India, 9 in Europa, 5 in Oost- Azië en Oceanië, 1 in Afrika), maar vooral worden ze sterker en groeien ze in kwaliteit, in het bijzonder die in Amerika en Europa. Door middel van dat parkoers is de opvatting en de plaatsing van de salesiaanse aanwezigheid in de universiteit aan het veranderen en worden er nieuwe vormen van aanwezigheid en universitair management gepromoot door middel van het institutioneel engagement voor de uitwerking van het "navigatiecharter".

In elke salesiaanse universitaire instelling is men humane platforms aan het creëren die de salesiaanse visie en

zending en de universitaire projecten samen bespreken; die groepen worden bekwaam om animatiekernen te worden van de academische gemeenschap, promotoren en leiders van de vernieuwing van de instelling. Er wordt ook een groter netwerk en samenwerking opgewekt tussen de salesiaanse universitaire instellingen; men overstijgt de autoreferentie en men promoot erin een gemeenschapsbewustzijn alsook een totaalbeeldvisie .

In juli 2007 werd de 5de IUS-vergadering gehouden, waar het Gemeenschappelijk Programma III werd uitgewerkt, dat de doelstellingen en de tot dan toe afgelegde parkoersen hernam en uitdiepte.

3.6 Aandacht voor de jeugdmarginalisatie

De aandacht voor jongeren in een risicosituatie is altijd een kenmerk geweest van de salesiaanse pastoraal. De nieuwe situatie van onze maatschappijen daagt ons uit om nieuwe antwoorden te geven. De armoede wordt steeds groter en bereikt een tragische dimensie, die veel mensen en gemeenschappen treft onder wie heel veel jongeren, zodat het een structurele en globale realiteit wordt. Wij mogen ook spreken van "nieuwe soorten armoede" en dus van nieuwe vormen van marginalisatie door sociale uitsluiting", waardoor wij in het bijzonder getroffen worden omdat ze de groeimogelijkheden van de jongeren compromitteren door het veroorzaken van situaties van ontbering en voor sommigen zelfs van delinquentie.

Het meest zorgwekkende aspect is de ontwikkeling van een mentaliteit of levensinstelling (individualisme, consumptiezucht, het absolute zoeken naar efficiëntie en profijt...) die steeds grotere marginalisatie veroorzaakt, uitsluiting, armoede en lijden, in het bijzonder in de zwakkere sectoren zoals de jongeren.

Daarom werden in de laatste vijftig jaar projecten vermenigvuldigd, initiatieven en werken, die een ant-

woord trachten te vinden op die situatie en aan de jongeren een nieuwe gelegenheid bieden om hun leven positief op te bouwen en zich met verantwoordelijkheid in de maatschappij in te schakelen. Er zijn "gezinshuizen" om jongens en jongeren in ernstige risicosituaties op te vangen en op te voeden (jongens zonder familie, straatkinderen, jongeren die het slachtoffer geworden zijn van seksueel misbruik of van prostitutie...) projecten die aandacht geven, bescherming en opvoeding bieden aan kinderen en jonge arbeiders, vaak vanaf de kinderjaren, projecten voor het opvangen en recupereren van jonge slachtoffers van drugs of net uit de gevangenis vrijgelatenen... ont-haal en opleiding van jonge immigranten zonder familie... en nog veel andere.

In de provincies is de gevoeligheid en de inzet voor situaties van armoede en ontbering bij jongeren groter geworden, niet alleen door middel van werken, projecten en specifieke acties ten gunste van jongeren in situaties van ernstige ontbering, maar vooral door het inschakelen van die opdracht in het pedagogisch-pastoraal project van de provincie en door het promoten in elke pedagogische gemeenschap van speciale aandacht voor de factoren van marginalisatie en uitsluiting. Die aandacht en dat engagement moeten nog meer ontwikkeld worden in de afzonderlijke gemeenschappen en werken; men moet meer aandacht schenken aan de cultuur en de mentaliteit die er gepromoot worden, door ons engagement om een cultuur van solidariteit en verantwoordelijk burgerschap te doen groeien; het is ook belangrijk het werk via het net uit te diepen evenals de samenwerking tussen de verschillende werken en diensten van de provincie, ook met andere instellingen van het territorium, de vorming en de salesiaanse pedagogische voorbereiding van de opvoeders in dat specifieke engagement te verzorgen.

Het dicasterie voor de jeugdpastoraal heeft diverse initiatieven in die zin gepromoot en/of begeleid, bijvoorbeeld de Europese Bijeenkomst over de Immigratie (Barcelona 2003); de regionale bijeenkomst over de opvoe-

ding en inschakeling in het werk van jongeren (San Salvador 2004); vervolgens de Bijeenkomst over het arbeidsvoorstel voor risicojongeren in de salesiaanse pedagogie (Medellin 2006); de bijeenkomst over beroepsopleiding en voorbereiding op het werk (Afrika en Madagaskar – Johannesburg 2004). Er bestaan ook diverse regionale en nationale coördinatieacties die het werken via het net promoten evenals een doordachte inschakeling en samenwerking met sociale instellingen die op dat gebied actief zijn; het coördinatiebureau YAR (“youth at risk”) in India, SCS in Italië, “Plataforma Social” in Spanje, en nog andere.

Voor de animatie en de coördinatie van die sector, zijn de “Planning en ontwikkelingbureaus” die in verschillende provincies opgericht zijn, uitzonderlijk belangrijk. Die bureaus helpen de provincies bij het strategisch plannen van hun acties voor de ontwikkeling en het zoeken naar financiële hulpmiddelen voor de projecten. Heel belangrijk is de samenwerking tussen die bureaus en de provinciale delegatie voor de jeugdpastoraal om de inschakeling te verzekeren van de projecten in het PEPS (salesiaans pastoraal-pedagogisch project) van de provincie en om tezelfdertijd een systematische planning te promoten en een nauwkeurig verifiëren van de doelstellingen van het PPP (salesiaans pastoraal-pedagogisch project).⁽⁴⁰⁾

3.7 Andere aanwezigheden en flexibele vormen van dienstbaarheid aan de jongeren

In de complexe en pluralistische maatschappij maken we het ontstaan mee van nieuwe plaatsen en vormen van jeugdopvoeding, met modellen en levensstijlen die massa’s jongeren boeien; we denken aan de parallelle school van de media, aan de muzikale en sportieve fanclubs, aan het toerisme, de nieuwe vormen van sociaal en kerkelijk engagement, aan het domein van de vrijetijdsbeleving, allemaal nieuwe mogelijkheden tot identiteitsbeleving.

Om aan die nieuwe situatie te beantwoorden ontstonden in het geheel van de salesiaanse wereld nieuwe realiteiten en jeugdgroeperingen, nieuwe pedagogische vormen, vlottere en meer flexibele diensten en werken die, met een grotere vrijheid van handelen en van initiatieven, konden beantwoorden en zich aanpassen aan de veranderende noden. Die benutten eerder de mogelijkheden tot communicatie met het natuurlijke milieu van de jongeren, dan de stabiliteit van een fysieke plaatsing; zij geven de voorkeur aan de spontaneïteit van de relaties en aan de vrije toetreding, aan de centrale plaats van de personen eerder dan aan de structuur en het project; zij cultiveren een basisverbondenheid tussen de diverse werkelijkheden en handelen in onderling verband met andere instellingen en diensten in het territorium en trachten een globaal antwoord te geven op de toestanden. Daar kun je de jongeren relatief gemakkelijker erbij betrekken door het besef dat de samen af te leggen weg in hun handen ligt.

Ziehier nu enkele nieuwe vormen van aanwezigheid onder de jongeren:

1° De Salesiaanse Jeugdbeweging

Een bredere en meer omvattende vorm van aanwezigheid onder de jongeren is de Salesiaanse Jeugdbeweging (SJB). Het betreft hier een beweging met een pedagogisch karakter, toegankelijk voor alle jongeren, om ze te maken tot subjecten en protagonisten van hun eigen humane en christelijke groei, met een missionair elan, openstaand voor degenen die verder af staan, met een verlangen om invloed uit te oefenen op het territorium en de burgermaatschappij en om zich in te schakelen in de lokale Kerk en die te steunen.

De groepen en verenigingen van jongeren voelen zich, met behoud van hun eigen organisatorische au-

tonomie, thuis in de salesiaanse spiritualiteit en pedagogie en vormen op een expliciete of impliciete wijze de salesiaanse jeugdbeweging.

Haar animatie wordt samen gedeeld door de groepen van de salesiaanse familie, in het bijzonder door de salesianen en de zusters van Don Bosco. Een topmoment van de beweging was het "Forum Mondiale" dat in het jaar 2000 in Turijn en Rome gevierd werd: op de plekken waar het salesiaans charisma ontstond, hebben vertegenwoordigers van de verschillende provincies samen hun ervaringen met de beweging besproken, de grote uitdagingen die vandaag de jongerenwereld raken, de nieuwe mogelijkheden tot antwoord en engagement, om te besluiten met het aanbieden aan alle jongeren van de beweging van enkele punten van inzet voor de volgende jaren. Die slotboodschap van het Forum werd het referentiekader voor de animatie die zich in die jaren ontwikkeld heeft door middel van verschillende initiatieven:

- de jaarboodschap van de algemene overste aan de jongeren van de SJB ter gelegenheid van het feest van Don Bosco, studie- en reflectieobject in de groepen;
- het uitdiepen van de identiteit van de beweging (verschillende provincies hebben een "identiteitscharter van de SJB (salesiaanse jeugdbeweging)" uitgewerkt;
- de groei van de 'eersterangsrol' bij de jongeren door diverse provinciale en interprovinciale coördinatieacties van de beweging (in het bijzonder het oprichten tijdens de zesjarige periode van de Europese coördinatie van de SJB met een sterke deelname van de jongeren zelf, als vrucht van het Confronto 2004);
- talrijke provinciale en/of regionale bijeenkomsten van de groepen van de SJB, zoals het "Campobosco" in Spanje en Portugal (de talrijke pelgrimstochten van jeugdgroepen naar de plekken van het ontstaan van

het salesiaan charisma, Europese bijeenkomsten zoals het "Confronto" en het Eurizon, bijeenkomsten van de SJB-groepen van Argentinië, Brazilië, het "Boscoree" voor de Don Bosco Scouts van India, enz.;

- de inzet voor een systematische en grondige vorming van de animatoren en de ontwikkeling, in verschillende parochies, van een "christelijke vormingsweg voor de diverse groepen"; binnen de SJB ontstaan diverse bewegingen en verenigingen die duidelijk een evangelisatiekarakter hebben;
- een grotere aanwezigheid van de SJB in de lokale kerken, enz.

De SJB is een veelbelovende werkelijkheid die veel kinderen, pubers en jongeren aantrekt, maar die een steeds grotere en meer systematische en gecoördineerde inspanning vraagt voor de evangelisatie en de christelijke vorming volgens de waarden van de salesiaanse jeugdspiritualiteit, voor het verzorgen en persoonlijk begeleiden van de animatoren, voor het promoten van een solidair engagement van steun aan de andere jongeren vooral de armere en de risicjongeren, en voor een actieve en verantwoordelijke aanwezigheid in de diverse jeugdmilieus, in de congregatie en in de Kerk.

Tijdens de laatste zesjarige periode werden de jeugd-pelgrimstochten naar de salesiaanse plekken in Turijn en naar Colle Don Bosco vooral door de Europese provincies talrijker, alsook de spiritualiteitsbijeenkomsten (retraites op de salesiaanse plaatsen met jongeren en volwassenen...), bijeenkomsten voor salesiaanse vorming van de leken medewerkers, de vormingservaring voor jonge prenovicen van enkele salesiaanse provincies van Europa, enz. De Italiaanse speciale circoscriptie Piëmonte en Valle d'Aosta levert een aanzienlijke inspanning om, met de hulp van de Europese provincies, de salesiaanse werkgroepen die het Colle- en

Valdoccoproject animeren, te verrijken en beter te coördineren. Heel de congregatie is daar dankbaar voor.

Met de hulp en de medewerking van het Instituut voor spiritualiteit aan de UPS, werd ook een begin gemaakt met een parkoers van reflectie en samen delen (samen bespreken) door de verantwoordelijken van de Salesiaanse huizen voor spiritualiteit in Europa (mei 2004); de basiselementen werden geïdentificeerd voor een aanbod van salesiaanse jeugdspiritualiteit in die huizen en de opdrachten van een salesiaans huis voor spiritualiteit in het pastoraal project van de provincie.

2° *Het voluntariaat*

Tijdens deze jaren ontstond er in de provincies en de SJB talrijke groepen en verenigingen voor voluntariaat, vooral voor de jongeren. Het 24ste AK heeft het vrijwilligerswerk erkend als een nieuwe vorm van openstaan voor de anderen, vooral op het gebied van de armoede en de marginalisatie, een uitdaging tegen de alom heersende ongerechtigheid en zelfzucht, een belangrijke mogelijkheid tot roepingen en een krachtig onderschrijven van het opvoedingsparkoers dat door de jongeren afgelegd wordt samen met de salesianen.
(41)

In de congregatie blijft het vrijwilligerswerk aangroeien via talrijke groepen en organisaties. In enkele regio's ontwikkelt zich vooral het lokale en nationale vrijwilligerswerk, zowel missionair als sociaal of wat roepingen betreft (Amerika); in andere regio's heeft het internationale en missionaire vrijwilligerswerk zich sterk ontwikkeld; nog andere ontvangen vrijwilligers (Afrika en Azië).

Normaal voltrekt zich het salesiaans vrijwilligerswerk als een belangrijk aanbod voor jongeren die de vor-

mingsweg van de jeugdpastoraal afgelegd hebben en helpt het hen om volwassenheid en diepte te geven aan hun roepingkeuze voor een christelijk geëngageerd leven; maar vaak wordt het ook een belangrijke gelegenheid tot contact en een evangelisatieaanbod voor jongeren die niet uit onze eigen werken komen.

De dicasteries voor de jeugdpastoraal en voor de missies hebben het document "Vrijwilligerswerk in de salesiaanse zending" herwerkt en verrijkt met de bijdragen van de Internationale Bijeenkomst van 2001 en met de ervaring van de provincies en salesiaanse ngo's. In dat document worden voorgesteld: de identiteit van het salesiaanse vrijwilligerswerk, enkele fundamentele eisen en voorwaarden voor de ontwikkeling ervan, voor de vorming en begeleiding van de vrijwilligers en voor het animeren en promoten van het salesiaanse vrijwilligerswerk in de provincies en in de congregatie.

In 2007 werd dat document aan heel de congregatie voorgesteld via zeven regionale bijeenkomsten, opdat het zou gekend en in praktijk gebracht worden in de verschillende provincies door middel van een provinciaal plan voor het vrijwilligerswerk, ingevoegd in het provinciale PPP.

4. TOEKOMSPERSPECTIEVEN VOOR DE SALESIAANSE JEUGDPASTORAAL

Na de uiteenzetting hoe de jeugdpastoraal gegroeid is en vandaag in de congregatie georganiseerd wordt, samen met een diepgevoelde dank aan God voor het vele goed dat Hij door ons teweegbrengt in de dienst aan de jongeren, door de aantrekkingskracht van Don Bosco en zijn charisma, door het edelmoedige engagement van zoveel medebroeders, leken-medewerkers en jongeren zelf, zou ik jullie enkele toekomstperspectieven willen voor-

stellen en met jullie samen delen; verschillende ervan werden door het 26ste AK als prioritaire doelstellingen voor de komende jaren voorgesteld.

4.1 Doorgaan met de inspanning om het model van salesiaanse jeugdpastoraal te assimileren en in praktijk te brengen

Wij hebben de enorme inspanningen gezien van de congregatie tijdens de laatste vijftig jaar om haar pedagogische en pastorale praxis te herdenken en te hernieuwen door met een grotere trouw te beantwoorden aan de behoeften en verwachtingen van de jongeren en aan de inspirerende waarden van het preventief systeem van Don Bosco. Wij kunnen vandaag rekenen op een geheel van criteria, richtlijnen, structuren, actiepunten die in de huidige situatie de geest en het model vertolken die door Don Bosco beleefd werden in het eerste oratorio: het preventieve systeem.

Heel die poging tot herdenken van de opvoedingspraktijk impliceert noodzakelijk het openstaan voor nieuwe schemata en nieuwe praktijken, een nieuwe mentaliteit en een nieuwe vorm van organisatie van de elementen die het pedagogisch handelen uitmaken, een nieuwe methodologie en een nieuwe wijze van aanwezig zijn onder de jongeren... Allemaal zaken die reflectie vragen om de dagelijkse ervaring te verifiëren, moed om de nieuwe perspectieven en de nieuwe werkwijzen te aanvaarden, geduld om tijd te laten voor de trage verandering van de denk- en handelwijzen, samen delen, omdat die veranderingsprocessen niet door enkelingen, maar in groep gerealiseerd worden.

Vandaag bezit de congregatie een praktisch model voor de jeugdpastoraal, dat is een concrete vorm voor de structuur en organisatie van de diverse elementen van zijn pedagogische en pastorale praktijk om de identiteit ervan veilig te stellen, de coherentie met betrekking tot de doelstellingen en de structuur van het project, een

model dat trouw blijft aan de inspirerende principes van het preventief systeem van Don Bosco en tezelfdertijd beter beantwoordt aan de noden en de situaties van de hedendaagse jongeren. Het is dus dringend nodig dat wij er ons op toeleggen om dat model grondig te leren kennen, de werkwijze ervan aan te nemen, en het vooral in de praktijk van de diverse contexten en milieus om te zetten. Tijdens de laatste jaren werd een grote inspanning in die richting geleverd, maar die moet door de salesianen en de lokale gemeenschappen doorgezet worden en helpen hun praktijk met het model te confronteren, om het getrouwer en betekenisvoller te maken.

In het bijzonder is het betekenisvol de unitaire en organische visie aan te nemen van een pastoraal die geconcentreerd is op de persoon van de jongere en niet zozeer op de werken en de diensten en zo de sectorenmentaliteit te overstijgen die nog heerst in de dagelijkse praktijk. De communautaire dimensie van de pastorale actie moet versterkt worden; die zal zich vooral manifesteren in het engagement om een salesiaans werk op te bouwen als een opvoedingsgemeenschap, waar de personen en de interpersoonlijke relaties, de elementen van verbondenheid en samenwerking het winnen van management en organisatie centraal staan. Een ander aspect waarop de laatste kapittels geïnsisteerd hebben is de projectmentaliteit, d.w.z. de pastorale actie beschouwen als een weg die men geleidelijk doorloopt volgens precieze en verifieerbare doelstellingen, en niet zozeer als de som van talrijke handelingen die weinig verband hebben met elkaar.

Dat alles impliceert dat wij de inspanning voor de pastorale vorming verdubbelen, zowel van de salesianen als van de leken medewerkers. Er bestaan veel initiatieven op dat gebied, maar we moeten die dringend systematiseren en continuïteit geven zodat er in iedere opvoedingsgemeenschap een kern tot stand komt van personen die zich volledig geïdentificeerd hebben met de waarden en de werkwijze van de salesiaanse pastoraal, bekwaam om de anderen aan te moedigen en te leiden.

4.2 Een evangeliserende pastoraal die duidelijk gericht is op het verkondigen van Christus en op de geloofsopvoeding van de jongeren

Het pedagogisch-pastoraal handelen van de congregatie wordt overal sterker; de behoeften van de jongeren en de eisen van de maatschappij en van de Kerk worden steeds talrijker en dringender. Bij de poging om eraan te beantwoorden loopt men het gevaar zichzelf te verliezen en de kern van onze zending in de schaduw te laten.

In veel maatschappijen en culturen waar wij onze pedagogische en pastorale diensten verstrekken, ontstaat een cultuur die de godsdienst en heel in het bijzonder het christendom marginaliseert, een levensstijl die de toename van de materiële en spirituele armoede van velen in de hand werkt en de factoren van sociale uitsluiting verdubbelt... In zo'n milieu verliezen de religieuze waarden vaak hun betekenis en relevantie evenals de motiveringen van de gelovigen, die in andere tijden naar voren kwamen en zichtbaar waren in de diensten van opvoeding en humane promotie.

Die situatie heeft veel salesianen en leken medewerkers gestimuleerd om opnieuw aan hun roepingidentiteit te werken en zich met grote edelmoedigheid en offerzin te wijden aan het pedagogische en pastorale engagement; maar het gevaar bestaat ook van "spirituele oppervlakkigheid, doldraaiend activisme, burgerlijke levensstijl, zwak evangelisch getuigenis, en partiële toewijding aan de zending. Dat zet zich om in de moeilijkheid om de eigen identiteit van godgewijde persoon te laten uitkomen en in een apostolische timiditeit". (42)

Dat alles vereist dat we de wortels en de motor van onze pastorale praktijk recupereren, de missionaire passie van het "Da mihi animas", de enige die haar betekenis en efficiëntie kan waarborgen en dat we onze gevarieerde pedagogisch-pastorale activiteit op de evangelisatie en

de geloofsopvoeding concentreren, waar alles zijn eenheid en betekenis vindt.⁽⁴³⁾

In het licht van de actiepunten die het 26ste AK heeft voor het thema van de evangelisatie voorgesteld, geef ik nu enkele prioriteiten die de jeugdpastoraal in de volgende jaren moeten karakteriseren:

- 1° Een meer missionaire pastoraal die met vreugde en durf aan de jongeren voorstelt om hun menselijk bestaan te beleven zoals Christus dat gedaan heeft⁽⁴⁴⁾. Vandaag volstaat het niet de jongeren in een positief milieu te plaatsen met een aanbod van veel activiteiten noch van hun eenvoudigweg een catechetische vorming aan te bieden en evenmin van ze te wennen aan een religieuze praktijk (gebed en sacramenten); er is een duidelijk en expliciet verkondigen van Jezus Christus nodig, dat bij de jongeren het verlangen opwekt om Hem te leren kennen en te volgen; het is nodig hen in te wijden in het christelijk gebed, het lezen en mediteren van het Woord van God; evenzeer is het nodig in hen het verlangen op te wekken om zich te engageren in een systematisch parkoers van verdieping van het geloof en ze te helpen om hun leven in te richten volgens de waarden van het evangelie.
- 2° Een evangelisatie ten volle ingeschakeld in het opvoedingsproces. De salesiaanse jeugdpastoraal leeft en voltrekt zich op het terrein van de opvoeding, tracht bij de jongeren niet alleen een christelijk leven te promoten, maar ook een cultuur geïnspireerd op het geloof en de evangelische waarden, en die een alternatief is op de cultuur van de omgeving gekenmerkt door secularisme, relativisme, subjectivisme, consumptiezucht...

De kijk op de culturele inhoud die in de dagelijkse gang van een werk aangeboden worden, krijgt niet altijd de nodige aandacht om een coherentie te waar-

borgen tussen de overgedragen inhoud en de gebruikte methodes en de waarden van het christelijk geloof (ontmoeting tussen cultuur en geloof) en om een christelijk leven te verzekeren dat in staat is het leven van de mensen privé, professioneel en sociaal kwaliteit te schenken.

Vandaag is het dus dringend nodig het pastorale engagement op gang te brengen, heel in bijzonder de integratie van de evangelisatie en de opvoeding in de logica van het preventieve systeem: (45)

- een evangelisatie die in staat is om zich aan de evolutie van de jongere aan te passen, die bekommerd is om fundamentele humane houdingen te ontwikkelen die het persoonlijk open staan voor God en de ontmoeting met Jezus mogelijk maken, die aandacht hebben voor de waarden en de levensvisies die de jongeren beleven om die om te vormen in het licht van het evangelie;
- een opvoeding die een mentaliteit kan creëren, levensvisies kan inspireren die openstaan voor de religieuze dimensie, die levensopties die geïnspireerd zijn op Jezus' evangelie tot groei brengen; een opvoeding speciaal gericht op het ontwikkelen van de religieuze dimensie van de persoon en de promotie van basishoudingen voor een positieve openheid voor het geloof; een opvoeding die de vorming verzorgt van het moreel bewustzijn en de jongeren opvoedt tot sociaal engagement volgens de sociale leer van de kerk.

4.3 De roepingdimensie uitdiepen en versterken in elk pastoraal voorstel

De roepinganimatie en oriëntering zijn een essentieel element in de jeugdpastoraal die iedere jongere helpt om verantwoordelijke levenskeuzes te maken in het licht van het geloof. "Vandaag voelen we meer dan ooit de

uitdaging om een roepingencultuur te creëren in elk milieu, zodat de jongeren het leven leren zien als een roeping en dat heel de salesiaanse pastorale werkelijk een roepingencultuur wordt".⁽⁴⁶⁾ Maar de beste jeugdpastorale werkt geen apostolische en godgewijde roepingen zonder een specifieke aandacht voor expliciete roepingencultuur, voor een beslist persoonlijk aanbod en voor een constante spirituele begeleiding.

Het gebrek aan roepingen heeft de gemeenschappen en de medebroeders gesensibiliseerd voor een reflectie over de manier van aan roepingencultuur te doen, maar die wordt nog altijd gezien en verwezenlijkt als een complementair engagement naast het pedagogisch-pastorale werk en dat uitgevoerd wordt door degenen die daarmee belast werden of door medebroeders die voor dat gebied bijzonder geïnteresseerd zijn. Dat verarmt de twee processen: een jeugdpastorale die er niet in slaagt om de jongeren naar een visie van hun leven als een roeping te oriënteren, die hen richt op evangelische opties van gave en dienstbaarheid, en een roepingencultuur te zeer gebaseerd op enthousiasme en te weinig op de relatie tussen diep geloof in relatie met Christus.

Daartoe is een mentaliteitsverandering en een vernieuwing van de praktijk nodig, vooral wat de drie volgende aspecten betreft:

- 1° In ieder milieu een roepingencultuur promoten, door middel van een duidelijk evangelische pastorale, die hen aanzet hun leven als een gave Gods te erkennen en daarop te antwoorden met een edelmoedig engagement om de anderen te dienen, in het bijzonder de meest behoeftigen.⁽⁴⁷⁾
- 2° In ieder parkoers van geloofsopvoeding speciale aandacht schenken aan het promoten bij de jongeren van een apostolisch engagement, geworteld in een vriendschappelijke relatie met Jezus Christus, verwezenlijkt in verbondenheid en innerlijke samenwerking

rond een sterke gemeenschapservaring en tot rijpheid gekomen door een systematische inzet voor persoonlijke vorming.⁽⁴⁸⁾

- 3° Met durf en vreugde getuigenis afleggen van de schoonheid van de eigen salesiaanse roeping, totaal aan God gewijd in de zending tot de jongeren, door een expliciet voorstel te doen en zich in te zetten om de jongeren die tekenen van een salesiaanse roeping vertonen, op hun parkoers van onderkenning en vorming van roeping te begeleiden.⁽⁴⁹⁾

4.4 Speciale aandacht voor de armere en risicojongeren als karakteristiek van elke salesiaanse aanwezigheid en werk

Met vreugde erken ik de aangroei van de gevoeligheid en de zorg, de reflectie en de inzet voor de wereld van de marginalisatie en van de minst bedeelde jeugd. Die werkelijkheid maakt nu geen bijzondere sector meer uit, vereenzelvigd met een speciaal werk of slechts door een bijzonder gemotiveerde confrater bezield. De aandacht voor de achtergestelde, de armste, de minst bedeelde jongeren is een "institutionele gevoeligheid" aan het worden die, beetje bij beetje, heel wat werken van de provincies erbij betreft.

Maar er bestaat nog altijd een zekere weerstand om de mentaliteit en de opvoedingsmethodologie zodanig te herkwalficeren dat er in ieder werk een dienst is voor de meest behoeftige jongeren.⁽⁵⁰⁾ Trouw aan de aanduidingen van het 26ste AK, moeten we die weg blijven volgen en onze inspanningen focussen op het ontwikkelen van enkele werkwijzen die het geheel van onze jeugdpastoraal erbij betrekken.

- 1° De aandacht voor risicojongeren als karakteristiek en engagement van elke salesiaanse aanwezigheid en van elk pedagogisch project. Het volstaat niet in iedere provincie enkele werken of diensten te hebben die

speciaal aan de armere jongeren gewijd zijn; de openheid en de aandacht voor armoedesituaties, uitsluiting en marginalisatie moeten in die mate door iedere aanwezigheid aanvaard worden dat ze kenmerkend worden voor haar betekenis. Het is belangrijk dat iedere opvoedingsgemeenschap de factoren identificeert van de sfeer, de dynamiek en de methodologie van het werk, op bepaalde min of meer expliciete evaluatiecriteria, die in feite uitsluiting teweegbrengen en dat men zich inzet om die te veranderen; belangrijk ook dat ze de aanwezigheid, de deelname en de eersterangsrol bevordert van de meer behoeftige en risicjongeren in de activiteiten, de groepen en de verantwoordelijkheden...; dat ze met een speciale aandacht de elementen identificeert van een salesiaanse pedagogie die beter aangepast is aan die jongeren en die zich inzet om ze in praktijk te brengen.

- 2° Mikken op het omvormen van de mentaliteit en de culturele tendensen, niet enkel om te beantwoorden aan de onmiddellijke verwachtingen, door het promoten een solidariteitscultuur volgens het criterium van het "meer geven aan wie minder gekregen heeft". De armoede en de marginalisatie in onze samenleving zijn niet enkel economische of sociale fenomenen, maar ook volgens mijn mening vooral culturele fenomenen; er heerst een individualistische, competitieve, hedonistische en 'consumptiebehoeftige' levensopvatting die de uitsluiting meebrengt van de zwakkeren; we mogen ons dus niet tevreden stellen met het helpen van de meest verwaarloosden om hun marginalisering te overstijgen, maar onze actie moet focussen op het omvormen van hun mentaliteit en die van de maatschappij. In die zin moet iedere pedagogisch-pastorale gemeenschap veel aandacht hebben voor de waarden en de soepele levensstijlen die ze door haar dagelijkse opvoedende actie promoot.

3° Een bijzondere zorg besteden aan de religieuze dimensie van het individu, beschouwd als een fundamentele factor van humanisering en preventie. In de antropologische visie van Don Bosco's preventief systeem zit er een fundamenteel element van het individu en van de maatschappij; daarom is uitvoering ervan, tot en met de verkondiging van Jezus Christus, een onmisbare vereiste van het salesiaanse pedagogische voorstel. Wij geloven dat er in die persoonlijke relatie met God door de mysterieuze werking van de Geest in het hart van ieder mens en bijzonder van de armen en behoeftigen onvermoede energieën gevonden worden voor de opbouw van de persoonlijkheid en haar integrale ontwikkeling,⁽⁵¹⁾ en wij menen dat dit een belangrijk element is om hoop te geven aan de jongeren die op een bijzondere manier de dramatische gevolgen van armoede en sociale uitsluiting ondergaan.

Toch moet iedere opvoedingsgemeenschap in het pedagogisch pastoraal project voor die jongeren, experimenten aanbieden en parkoersen⁽⁵²⁾ die in hen de religieuze dimensie van het leven opwekken en ze helpen om Jezus als de Redder te ontdekken. Dat evangelisatieaanbod moet ten volle ingeschakeld zijn in het pedagogisch proces van preventie en recuperatie en uitgedrukt zijn in eenvoudige parkoersen, die eng aansluiten bij het dagelijkse leven en volgens de logica van de kleine zaden.

Het getuigenis van de opvoeders en van de opvoedingsgemeenschap, de vreugdevolle sfeer, het onthaal en de familiegeest, het verdedigen en promoten van de persoonlijke waardigheid worden een eerste verkondiging en een eerste verwezenlijking van Christus' heil en een aanbod van bevrijding en levensvolheid.

Die eerste vonk moet vervolgens met geduld en volharding behoed en aangewakkerd worden door steeds het positieve op te wekken dat in de jongere aanwezig is, het besef van zijn waardigheid, het verlangen zich te herpakken. Heel de gemeenschap biedt hem eenvoudige maar kwalitatieve religieuze ervaringen aan zoals gebedsmomenten en vieringen, die hem helpen om zich open te stellen voor de aanwezigheid van en een persoonlijke relatie met God. Vertrekkend van die ervaringen zal de christen gemeenschap met respect maar ook met vreugde de persoon Jezus Christus kunnen aankondigen.

4.5 Onze aanwezigheden herdefiniëren om ze betekenisvoller te maken d.w.z. “nieuwe aanwezigheden”

De grondige vernieuwing van de jeugdpastoraal om beter te beantwoorden aan de noden en verlangens van de jongeren, vereist als onmisbare voorwaarde een grondige herziening van de finaliteit, de organisatie en het management van onze werken. Daarom werden wij in de congregatie sinds jaren uitgenodigd om de aanwezigheden te herdimensioneren, te transformeren en ze betekenisvoller te maken; ze open te stellen voor nieuwe grensgebieden, door de aanwezigheden “nieuw” te maken en ze als nieuw te promoten.⁽⁵³⁾

Onze institutionele werken die we hebben, nieuw maken, scholen, centra voor beroepsvorming, parochies, oratorio's en jeugdcentra, universitaire residenties, enz... vragen dat we de taak van de salesiaanse gemeenschap niet zozeer op het management en de organisatie van het werk centreren, maar eerder op de begeleiding en vorming van de opvoeders en de jongeren, door direct aanwezig te zijn in hun midden bij de animatie op een geleidelijk parkoers van opvoeding en evangelisatie tot en met het voorstel van een christelijk geëngageerd leven in het betrokken zijn bij een grote beweging van mensen rond een open en samen besproken salesiaans pedago-

gisch-pastoraal project. Het gaat er ook om een bevoorrechte en besliste aandacht te hebben voor de risicojongeren door moedig en creatief de nodige opties aan te nemen; het gaat ook om het promoten van initiatieven en projecten die het grootst mogelijke aantal individuen en instellingen betrekken bij de dienst van opvoeding en evangelisatie van de jongeren, door te werken op het net en in verbondenheid met de maatschappij en de Kerk.

Het volstaat niet de reeds bestaande aanwezigheden te vernieuwen. Vaak is het ook nodig dat wij ons engageren om nieuwe soorten aanwezigheden te creëren, met degelijke voorstellen voor de evangelisatie en de geloofsopvoeding, de salesiaanse vorming van de medewerkers met werkgroepen die de salesiaanse huizen voor spiritualiteit, de catechesecentra, de centra voor vorming van de leken medewerkers animeren; aanwezigheden voor animatie en expliciet roepingenaanbod, animatie en begeleiding van de jeugdverenigingen voor evangelisatie en engagement, en van het vrijwilligerswerk, enz. ....

Om het engagement te vergemakkelijken van het betekenisvoller en efficiënter maken van de salesiaanse aanwezigheid in een territorium, van het beter coördineren van de verschillende soorten salesiaanse aanwezigheden daarin, het bevorderen van het herplaatsen en herdefiniëren van de werken, had het 25ste AK aan iedere provincie gevraagd een Provinciaal beheersproject (PBP) op te maken dat de criteria, de condities en de concrete noodzakelijke eisen bood om die doelstelling te bereiken.⁽⁵⁴⁾ De weg werd aangevat, maar moet nog voortgezet worden door middel van constante verificatie en vernieuwing van het PBP.

4.6 Een pastorale animatie die steeds meer samenhangend en gecoördineerd is tussen de diverse dicasteries, in het bijzonder de dicasteries voor de salesiaanse zending: de jeugdpastoraal, de sociale communicatie en de missies

De animatie van de jeugdpastoraal is steeds complexer geworden: de sectoren of contexten werden talrijker, met nieuwe aspecten die moeten georganiseerd en gecoördineerd worden. Enkele van die aspecten zijn nauw verbonden met andere die door de constituties aan andere dicasteries toevertrouwd werden, bijvoorbeeld het vrijwilligerswerk met zijn diverse soorten heeft een specifieke en concrete relatie met de missies, wanneer het gaat over missionair vrijwilligerswerk; de parochie die in missiegebieden aan de salesianen toevertrouwd is, neemt ook de dynamiek aan die eigen is aan de missieposten, die begeleid worden door het dicasterie voor de missies; behalve de animatie van de specifieke aspecten van de sociale communicatiemiddelen en de ondernemingen promoot het dicasterie voor de sociale communicatie de vorming van de opvoeders om milieus te kunnen creëren rijk aan relaties en in de communicatie; dat aspect is nauw verbonden met de jeugdpastoraal die de opvoedingsgemeenschap animeert, het fundamentele subject van de opvoeding en de evangelisatie; de pastorale vorming van de salesianen en van de leken moet verzekerd worden in nauwe verbondenheid en samenwerking tussen de het dicasterie voor de vorming en het dicasterie voor de jeugdpastoraal.... Dat is ook zo voor andere gebieden die steeds meer van elkaar afhankelijk worden en die verschillende dicasteries aanbelangen, zodat hun animatie niet door één enkel dicasterie onafhankelijk van de andere gerealiseerd wordt.

Geconfronteerd met die realiteit heeft het 26ste AK aan de algemene overste en zijn raad gevraagd dat er in de volgende zesjarige periode werk zou gemaakt worden

van een meer gerichte samenwerking tussen de drie dicasteries van de salesiaanse zending (jeugdpastoraal, sociale communicatie en missies) zodat, met behoud van de praktische eenheid van de jeugdpastoraal, die samen besproken sectoren verrijkt worden met de bijdrage van de drie dicasteries, die op een directe wijze de complementaire aspecten van de salesiaanse zending animeren. De opvoeding en evangelisatie van de jongeren, vooral van de armere en van de volksklassen, in een cultuur die grondig door de sociale communicatie mee bepaald wordt en steeds meer gesecculariseerd is, vragen een duidelijk missionaire ingesteldheid waarbij prioriteit gegeven wordt aan de eerste verkondiging van het evangelie.

Die aanduiding van het 26ste AK wordt niet beperkt tot een organisatorisch voorstel, maar impliceert een bredere, integrale visie, die samengesteld is uit enkele essentiële aspecten van de salesiaanse zending die aan die dicasteries is toevertrouwd. De jeugdpastoraal moet steeds meer missionair zijn, d.w.z. de karakteristieken en krachtlijnen aannemen van de missionaire actie, door met een speciale aandacht te zorgen voor een aanwakkeren van de religieuze dimensie in de jongeren, die ondergedompeld leven in een gesecculariseerd milieu, en dat door prioriteit te verlenen aan de eerste verkondiging van Jezus Christus en de dialoog met andere godsdiensten te verzekeren. De jeugdpastoraal moet ook meer de nieuwe cultuur van de sociale communicatie aannemen, die een actieve levensstijl creëert, een geheel van waarden die het milieu kenmerken, vooral het jongerenmilieu, waarin de jeugdpastoraal haar opvoedende en evangeliserende taak verricht.

De salesiaan moet dus als opvoeder en herder van de hedendaagse jongeren veel aspecten aannemen van de missionaris en de communicator; de opvoedingsgemeenschap moet een centrum worden dat de communicatie promoot met sterke humane en christelijke inslag; het salesiaanse pedagogisch-pastorale aanbod moet zekerheid verschaffen voor de aanwezigheid en de aan-

groei van de missionaire dimensie en voor de dynamiek en de waarden van de wereld van de communicatie. De salesiaanse jeugdpastoraal, de sociale communicatie en de missionaire animatie zijn aspecten die op een organische wijze de integrale realisatie van de salesiaanse zending bewerken.

BESLUIT

Beste medebroeders, ik heb jullie deze brief willen toesturen op de 4de zondag van Pasen, door de Kerk aan Christus, de Goede Herder, gewijd precies om van Hem te leren hoe Hij onze geliefde vader Don Bosco zo heeft weten te vormen dat hij zich geroepen voelde tot de zending om zelf een goede herder te zijn voor de jongeren.

Moge Maria, zijn moeder en meesteres, ook aan ons zoals aan hem, het arbeidsveld aanduiden en de te volbrengen zending, en de methode om ze te realiseren.

Genegen in Don Bosco

Don Pascual Chávez Villanueva
Algemeen Overste

---

¹ Akten van het 19 AK: "De structuren van de congregatie" AAR 244, januari 1966, pp. 17-47 (in de It. Editie).

² "Het algemeen kapittel heeft het nuttig geacht aan één raadslid heel de jeugd- en parochiepastoraal toe te vertrouwen wegens hun nauwe betrekkingen... Het raadslid zal zorgen voor de algemene godsdienstige, morele en intellectuele vorming in alle salesiaanse huizen (oratorio's, kostscholen, externaten, pensionaten, jeugdcentra, clubs, compagnieën, diverse jeugdverenigingen), behalve de competenties van de provinciaals en de medewerking van het raadslid belast met de groep provincies, betreffende de strikt lokale delen van organisatorische, technische, scholastieke, professionele aard... enz." *Idem*, p. 24.

³ 19 AK "Jeugdpastoraal", AAR 244, januari 1966, p. 103 (in de It. editie).

⁴ *Idem*, p. 125.

---

⁵ 20 AK, nr. 180.

⁶ Cf. 20 AK, nrs. 360-365.

⁷ "De salesiaanse zending heeft op verschillende plaatsen de nieuwe aanwezigheid niet weten te vinden, vereist in een wereld die aan het veranderen was. *Veel van het 19 AK is theorie gebleven*" (20 AK, nr. 393).

⁸ Constituties van de Sociëteit van de heilige Franciscus van Sales. Ed. 1972. C 137. 140.

⁹ 21 AK cf. nr. 14.80 e.v.; cf. nr. 105 (provinciaal pedagogisch project); vervolgens voor de verschillende werken: nr. 127 (oratorio); nr. 132. 134 (school); nr. 140 (parochie).

¹⁰ *Idem*, cf. nr. 4. 14.

¹¹ *Idem*, cf. nr. 63-68. 79.

¹² Cf. Constituties art. 47; Reglement Art. 4 & 5.

¹³ Cf. De documenten uitgewerkt door het dicasterie voor de jeugdpastoraal tijdens de jaren 1979-1988. De lijst bevindt zich in *La pastorale giovanile salesiana. Quadro di riferimento fondamentale*. Seconda edizione. Roma 2000, pag. 13-14.

¹⁴ Zie als eindsynthese het boek DICASTERO PER LA PASTORALE GIOVANILE. *Pastorale giovanile salesiana. Roma. 1993. Daarin zijn de basiselementen van de salesiaanse jeugdpastoraal verzameld in projecten vergezeld van een korte commentaar*.

¹⁵ Cf. "La Società di san Francesco di sales nel sessennio 1984-1990" Rapport van de algemeen overste. (23 AK), nr 180.

¹⁶ Cf. 23 AK, nrs 120-157.

¹⁷ Cf. 23 AK nrs. 161 e.v.

¹⁸ Cf. 23 AK, nrs 232-238.

¹⁹ Cf. 23 AK, nrs. 239-246.

²⁰ Cf. 23 AK, nrs. 247-253.

²¹ Cf. 23 AK, nrs. 254-260.

²² 24 AK, nr. 231.

²³ Cf. 24 AK, nrs. 149-161.

²⁴ Cf. PASCUAL CHÁVEZ; *Insieme per i giovani dell' Europa [Samen voor de jongeren van Europa]*. Intervento finale del Rettor Maggiore nell'incontro degli Ispettori dell' Europa, 5 dicembre 2004. ACG 388, gennaio-marzo 2005, pag. 113-115.

²⁵ Cf. EGIDIO VIGANÒ. "La nuova evangelizzazione" [De nieuwe evangelisatie] AAR 331, okt-dec.1991.

²⁶ Cf. EGIDIO VIGANÒ. "Nieuwe opvoeding AAR 337, juli-sept. 1991.

²⁷ Cf. EGIDIO VIGANÒ. *Chiamati alla libertà. Riscopriamo il Sistema Preventivo educando i giovani ai valori*. Commentaar op de jaarspreuk 1995. Rome. FMA. Pag 9-12.

²⁸ "In het bijzonder bestaat haar specifieke taak in het getuigenis van Gods primaatschap en van de totale zelfgave aan de evangeli-

---

serende opvoeding door middel van de roepingfiguren van de salesiaanse priester en de salesiaanse coadjuteur; de charismatische identiteit waarborgen; centrum zijn van verbondenheid en deelname; de leken uitnodigen en aansporen om deel te nemen aan de geest en zending van Don Bosco; de spirituele, salesiaanse vorming en de roepingenopleiding bevorderen" (24 AK, nr. 159

²⁹ Cf. 21 AK, nr. 105.

³⁰ Algemeen Reglement, art. 4.

³¹ Cf. "La Società di San Francesco di sales nel sessennio 1978-1983 ». Rapport van de algemeen overste (aan het 22 AK), nr. 184.

³² Cf. 23 AK, nrs. 243-246.

³³ Cf. DICASTERO PER LA PASTORALE GIOVANILE; *La pastorale giovanile salesiana. Quadro di riferimento fondamentale*. Seconda edizione. Roma 2000.

³⁴ 25 AK, nr. 191.

³⁵ 25 AK, nr. 7; cf ook nr. 192.

³⁶ Cf. 24 AK, nr. 159.

³⁷ Cf. DICASTERO PER LA PASTORALE GIOVANILE; *La Pastorale Giovanile Salesiana. Quadro di riferimento fondamentale*. Seconda edizione, Roma 2000, pag. 63-64.

³⁸ De aantallen die gegeven worden in deze en de andere afdelingen van dit deel komen uit *Dati statistici. Allegato alla Relazione del Rettor maggiore*. 26AK. Rome 2008.

³⁹ Cf. 23 AK, nr. 204.

⁴⁰ Cf. Conclusioni dell'Incontro sugli Uffici di pianificazione e di sviluppo. Roma, Casa Generalizia, 2005.

⁴¹ Cf. 24 AK, nr. 26.

⁴² 26 AK, "Dringende noodzaak om te evangeliseren", nr. 27

⁴³ Cf. Slotrede van de algemeen overste op het 26 AK: de sleutel om het kapitteldocument te lezen: "Het hart van de medebroeders terug warm maken".

⁴⁴ 26 AK "Dringende noodzaak van de evangelisatie". Actierichtlijn 5, nr. 36.

⁴⁵ 26 AK "Dringende noodzaak van de evangelisatie" Cf. Actierichtlijn 6, nr. 41.

⁴⁶ 26 AK, "Necessità di convocare" [noodzakelijk]heid van het oproepen] nr. 53.

⁴⁷ 26 AK "Noodzakelijkheid van het oproepen", Cf. nr. 60.

⁴⁸ 26 AK " Noodzakelijkheid van het oproepen", Actiepunt 9, cf. nrs. 65-67.

⁴⁹ 26 AK, "Noodzakelijkheid van het oproepen". Actiepunt 8, cf. nrs. 61-64. Actiepunt 10, cf. nrs. 69-73

---

⁵⁰ 26 AK "Evangelische armoede" Cf. nr. 82. Nieuwe horizonten". Cf. nr. 101.

⁵¹ Cf. J.E.VECCHI, "Hij had medelijden met hen". AAR 359, p. 33.

⁵² 26 AK, "Nieuwe horizonten". Actiepunt 15; Cf. nrs. 105-107.

⁵³ Cf. Bij voorbeeld 26 AK, "Nieuwe grensgebieden", nr. 100; Slotwoorden van de algemeen overste op de bijeenkomst van de provinciaals van Europa, 5 december 2004. AAR 388, 5.2.

⁵⁴ Cf. 25 AK, nrs. 82-84. en ook 26AK, "Nieuwe grensgebieden", nr.113.